

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **517**
A. de Snoo
Van harte gereformeerd

MEDITATIEF **521**
B.C. Buitendijk
Stil voor God

SCHRIFTSTUDIE **522**
M. van Veelen
Zijn wij Gods medewerkers? 1

WANDELEN MET GOD **524**
C.J. de Ruijter
Het hart van God

ACHTERGRONDEN **526**
C. Trimp
Onze verantwoordelijkheid

ACHTERGRONDEN **528**
A.L.T. de Bruijne
Praktisch geloofwaardig

DRIESTARREN **531**
M. te Velde

KERK IN ORDE **532**
M. te Velde
Parallel-structuren naast
het 'gewone' kerkverband

SAMENLEVING **536**
M. Wilcke-van der Linden
Het gezin in de klem van
de individualisering

en verder...

Meeglezen/Uit de kerken

KERKELIJK LEVEN / A. de Snoo

VAN HARTE GEREFORMEERD

Kort geleden waren we een zondag te gast bij de meest zuidelijke zusterkerk in ons land.

De dominee begon zijn preek met ons in te lichten over het jaarthema in die gemeente: 'van harte gereformeerd'. Op verschillende gemeente-avonden was er al aandacht aan gegeven.

Nu werd een begin gemaakt met een serie preken, waarin een aantal hoofdzaken uit de Nederlandse Geloofsbelijdenis aan de orde komt. In de dienst die we bijwoonden ging het over artikel 1, over hoe groot en machtig, maar vooral: hoe goed onze HERE is. Een heel leerzame en bemoedigende preek aan de hand van Jes. 40.

Wat wil ik met deze persoonlijke herinnering? U laten weten, dat je ook ver van Amersfoort, Kampen of Zwolle voluit het gereformeerde

leven kunt tegenkomen en genieten van gereformeerde
Nu zal mogelijk geen enkele lezer daaraan twijfelen. Maar toch...

Onbekend maakt zomaar onbekend, bijvoorbeeld als plaats of streek van vestiging.

Goed dat het gereformeerd Handboek er is! Onlangs verscheen de nieuwste uitgave, **HANDBOEK 1995 ten dienste van de gereformeerde kerken in Nederland**.

Op blz. 268 e.v. vindt u een bijzonder lange lijst van plaatsen waar geen gereformeerde kerk is, met daarbij de naam van een gereformeerde kerk daar 'in de buurt'. Verder in het boek bladerend kom je ook nog eens de namen en adressen tegen van diverse scholen, waar je kinderen, ook in 'gereformeerd dun-bevolkte gebieden' toch gereformeerd onderwijs kunnen

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

volgen. Of de adressen van studentenverenigingen in ver van het centrum van ons land gelegen studentesteden.

En dit is nog zomaar iets waarom aanschaf van dit handboek nuttig kan zijn.

Er is meer.

Daarvoor willen we het samen even doorbladeren.

De boodschap van namen

Vanaf blz. 35 tot blz. 152 vinden we alle mogelijke gegevens over de plaatselijke kerken. Namen en adressen, die ons van dienst zijn bij het gericht toezenden van allerlei post. Zo hoeft de plaatselijke scriba niet gedurig als doorgeefluik te functioneren. We komen de adressen tegen van scriba's, diaconen, boekhouders en beheerscommissies, zending- en evangelisatiecommissies, werkgroepen voor asielzoekers, contactadressen voor militairen, schippers, studenten en verpleegsters. Sinds een paar jaar is per plaats ook een adres te vinden waar je meer te weten kunt komen over het onderwijs ter plaatse of in de regio (heel nuttig als je over solliciteren denkt of voor een gedwongen verhuizing staat). Wil je iets graag opgenomen zien in een plaatselijk kerkblad: je kunt het rechtstreeks toezenden aan het in het handboek te vinden redactie-adres.

Ook nu ontbreken de namen en adressen van de predikanten niet. Waarom ik die nu pas noem? De vermelding van hun namen heeft zeker nut, maar laat niemand denken dat dát een handboekje vooral zo waardevol maakt: kunnen zien waar welke dominee 'staat' of hoe lang hij daar al staat e.d. Het gereformeerd handboek is geen boekje over of alleen voor dominees. Het wil met al die gegevens dienstbaar zijn aan ons aller 'van harte gereformeerd' zijn. Al die namen vertellen ons samen iets over dé Naam. Weer ging een

jaar voorbij. Het handboek doorbladerend zie je diverse kerken kleiner worden.

Andere gemeenten groeiden, soms zelfs onstuimig. Samen vertellen al die gegevens ons iets over het wonder, dat de Here is doorgegaan, ook in 1994, met Zijn werk in ons zo onstuimig in goddeloosheid groeiende land.

Ook het doorbladeren van een handboek kan je helpen om weer moed te grijpen. Het 'weg-met-ons-denken' dat we de laatste jaren nog al eens tegenkomen, krijgt hier tegenwicht. Al is het alleen al in het registreren van gebleven gemeenten van onze Here.

Maar overdrijf ik nu niet? Is dit niet slechts de buitenkant?

Een oudere collega met wie ik als jonge starter meeging op kerkvisite, leerde mij bij de vragen over 'vruchten in de gemeente' de ogen goed open te houden voor 'het wonder van het gewone'.

Zijn dan alle gegevens even nuttig?

Er zijn zaken die mijns inziens best gemist kunnen worden. Zo ontgaat mij de zin van het vermelden van alle examinatoren per classis. Het is voor een beroepende kerk en een betreffende kandidaat voldoende te weten bij wie je je moet vervoegen voor de regeling van een kerkelijk examen.

Mee bouwen door mee te bidden

Op de blz. 153-157 vinden we een opsomming van de deputaten die door de synode van **Ommen** in 1993 werden benoemd. Menig deputaatschap timmert niet aan de weg. Maar ze zijn wel aan het werk! Misschien kunnen we als predikanten af en toe eens de lijst bekijken om nu eens voor deze dan voor die zaak in ons kerkelijk leven gerichte voorbede te doen. Ook de vele bladzijden over het zendings- en evangelisatiewerk (168 e.v.) kunnen ons van dienst

zijn bij de voorbereiding van de gebeden.

En uiteraard helpen aan de nodige informatie bij korter of langer verblijf buitenslands. Aan het slot van het handboek staan eerst de zusterkerken in het buitenland vermeld, daarna volgen 'overige kerkelijke contacten'.

Deze overzichten sporen niet helemaal met die welke deputaten BBK onlangs aan de kerken hebben toegezonden. Misschien is te overwegen om in een volgend handboek de tekst van de BBK-folder 'De buitenlandse kerken en wij' grotendeels over te nemen. Dit zijn maar een paar bladzijden, maar zo hebben kerkleden in kort bestek een totaaloverzicht bij de hand. Losse folders raken zomaar weer kwijt.

1945-1995

In het jaaroverzicht neemt de redacteur, dr. W.G. de Vries, ons mee naar het graf van Winston Churchill om van die plaats terug te blikken op de strijd voor onze vrijheid, 50 jaar geleden.

Vervolgens worden we ook in dit **jaaroverzicht**, net als in **1994**, herinnerd aan nog een andere vrijheidstrijd, in de Vrijmaking.

'Een gebeurtenis die diepe sporen in het kerkelijk leven van Nederland heeft getrokken. Sporen die niet door iedereen gelijk **gewaardeerd** en gekwalificeerd worden. Maar het zijn naar onze overtuiging sporen die door de Heer van de kerk getrokken zijn. Het ging er in de Vrijmaking om te blijven en te werken op het enig fundament van de kerk, Jezus Christus, het fundament van apostelen en profeten. Met andere woorden: om het oecumenisch karakter van de kerk te bewaren.'

Een taxatie waar we van **harte** mee instemmen.

Dat doen we ook met de vragen die dr. De Vries verderop stelt aan het adres van de vereniging 'Evangelisatie & Recreatie'. Hij vraagt zich

af of **E&R** er goed aan doet in haar evangelisatiewerk ook van 'mime' gebruik te maken: 'een vorm van theater met weinig hulpmiddelen. Beweging en gelaatsuitdrukking van de spelers moeten het bijbelverhaal uitbeelden'.

Dr. De Vries waarschuwt voor het gevaar, dat je tegenover het theater van de wereld (onze beeldcultuur), het evangelie als theater wilt 'verkopen'.

Zelf woonde ik een paar jaar geleden samen met een groep catechisanten een uitvoering van **The Passion** van Adrian **Snell** bij. Indrukwekkend, jazeker en het werd eerbiedig opgevoerd. Nu gebeurde daar méér dan bij mime. Maar ook toen trad de Jezus-figuur alleen 'spelend' op. Hij sprak niet, maar bracht iets tot uitdrukking. De vraag bleef over: verdraagt dit zich met de eerbied voor onze God? Onze Here (ook de Here Jezus als unieke Persoon) is niet na te spelen! Je gaat hier zomaar een grens over. Zie Zondag **35** van de Catechismus. Ik hoop dat de vragen van het handboek zowel door **E&R** als het Landelijk Verband, maar ook plaatselijk nog eens goed worden overwogen.

Ere zij God

Na het jaaroverzicht volgen **9** 'in memoriams'. In dank aan God gewijd aan wat Hij gaf in zijn dienaren ds. T.G.O.M. **Bosma**, ds. P. Lok, ds. M. van **Dooren**, ds. W. Verwoerd, ds. D. Nieuwenhuis, ds. J. Strating, dr. H. **Venema**, ds. **H.J.** Nijenhuis en ds. J. van Ben-
them.

Deze artikelen zijn niet alleen voor allen die deze dienaren van nabij hebben meegemaakt van belang. We vinden er allemaal een stuk leerzame geschiedenis en stof tot meditatie.

Bij één 'in memoriam' zou ik toch nog graag een kanttekening plaatsen.

Ik doe dat met schroom en was dat eerst ook niet van plan. Woorden

ter nagedachtenis hebben vaak iets persoonlijks en ze mogen dat ook hebben.

Daarover kun je beter maar niet gaan discussiëren. Eer is teer.

Toch een enkele opmerking, te meer nu een bepaalde kijk van de in memoriam-schrijver op het leven en werk van dr. **Venema** via de krant aan een breed lezerspubliek is gepresenteerd. Het **Nederlands Dagblad** van **17** maart jl. laat ons een foto van dr. **Venema** zien, met daaronder – weliswaar met citaattekens – het onderschrift: 'de onteerde predikant'.

Ik betreur zowel de taxatie door ds. M. de Vries als het feit, dat het ND daar op deze wijze meerdere publiciteit aan heeft gegeven.

Want hoe zit dat eigenlijk met die 'onteerde predikant'?

In **1992** publiceerde dr. **Venema** zijn boek *Uitverkiezing? Jazeker, maar hoe?*

In **1993** veroordeelt de kerkeraad van Roodeschool (dr. **Venema** was emeritus-predikant van de gereformeerde kerk aldaar) de in dit boek uitgedragen leer.

De wijze waarop dr. **Venema** vragen stelt bij de verkiezing van eeuwigheid wordt in strijd geacht met wat de Schrift hierover zegt.

De kerkeraad gaat niet over tot schorsing van dr. **Venema**. Hij is op leeftijd en doet geen ambtelijk werk meer. Wel verwacht de raad van hem, dat hij zijn leer niet verder zal uitdragen.

Ds. De Vries vertelt, dat dr. **Venema** zich door de veroordeling zeer onteerd heeft gevoeld. Hij voegt er woorden aan toe, die duidelijk neerkomen op een zeker eerherstel.

De schrijver vergeet echter een belangrijk ding. Iets wat voor ons allemaal van belang is, ook wanneer zich in de toekomst onverhoopt nog eens zo iets voordoet. En wel: het verschil tussen leertucht en iemands persoonlijke eer of naam.

Waarom zei de kerkeraad van Roodeschool nee tegen het boek van dr. **Venema**? Omdat daarin te kort wordt gedaan aan de eer van,, God! De rijkdom van de Dordtse

Dat dr. **Venema** een vriendelijke en bescheiden broeder is geweest en met zijn grote kennis van de Schrift (ik denk hier zelf bijv. aan zijn schetsen voor de jeugdbond) velen heeft mogen dienen, het zij met dankbaarheid gememoreerd. Ere wie ere toekomt. Maar wanneer dan over een ander stuk werk van hem, **terwille** van de eer van onze God, helaas leertucht nodig is, moet je dáártegen niet iemands persoonlijke integriteit in stelling gaan brengen.

Het zal niet verwonderen dat een boek met zoveel namen en gevens ook foutjes bevat. Een paar noemen we: volgens blz. 29 is prof. **Ohmann** nog steeds in actieve dienst. Hij zal het zelf van **harte** toestemmen. Maar hij is toch echt emeritus. En dr. De Ruijter is al weer een paar jaar professor! De kerk te Zwolle herbergt vele studenten. Ik begrijp dat ze daar een flink kerkelijk bureau voor nodig hebben. Maar lees ik de plaatselijke gegevens goed, dan hebben ze de Opstandingskerk daar nu **hele-**

Of is dit misschien met opzet **ge**-beurd? Het was immers niet de **be**-doeling een nieuw blad uit te **ge**-ven, maar alleen het vroeger **ver**-schijnende jaarboek 'Nader Bekeken' in stukken te knippen. Hoe ook, het geeft de burger moed: **mis**-schien toch niet blijvend een nieuw blad, maar binnen afzienbare tijd de nog onlangs door dr. Verbrugh in het ND bepleite samenvoeging van verschillende bladen.

Op blz. 284-286 is een uitgebreid statistisch overzicht te vinden. Heel verdrietig is het getal van hen die vertrokken naar 'geen kerk' of met

Na ontvangst van het bericht wordt uw

Dies irae

'Dies irae, dies illa...' 'De woorden worden kort afgebeten uitgesproken of met lange uithalen gezongen, al naar gelang de componist ze heeft getoonzet. De schrille hoge tonen en de diepe bassen verklanken de onheilspellende tekst. **Mozart**, **Berlioz**, **Verdi**, **Andrew Lloyd Webber**, en vele andere grote en minder grote toondichters hebben muziek voor de dodenmis geschreven. Dikwijls behoort zo'n requiem tot de hoogtepunten van hun oeuvre. De tekst van de mis die in de Rooms-Katholieke kerk wordt opgedragen voor de gestorvenen om rust af te bidden voor hun zielen, geeft gelegenheid om heel verschillende stemmingen muzikaal te verwoorden. Er zitten momenten in van stilte en rust, van verwachting en vertrouwen. Maar er zijn ook gedeelten waar de angst de boventoon voert, de schrik voor de dag die komt. Trombones, trompetten en tuba's, bassen en pauken, ze laten met hun oorverdovend geluid het onvermijdelijke uitkomen, het verschrikkelijke oordeel komt onherroepelijk.

Aandachtige stilte

Het 'dies irae' is ontleend aan de aangrijpende tekening van de Dag des HEREN in Sefanja 1:15vv. Een dag van vervolgenheid is die dag, een dag van volstreckte benauwdheid, een dag van rampzalige verwoesting. een dag van dikke duisternis, een dag van wolken en dichte mist, een dag van trompetgeschal en krijgsgeschreeuw

tegen de versterkte steden en de verhoogde hoektorens. In de dagen van Sefanja zal men die dag naar een verre toekomst hebben geschoven. Het ging immers goed. Er was welvaart. Aan God dachten ze niet. Waar zou Hij zich mee bemoeien? Hij doet geen goed en Hij doet geen kwaad. Hij doet niets. Ze hebben Hem niet nodig. Ze zijn ook niet bang voor Hem. Waarom zouden ze? Ze kunnen hun zaken zelf wel regelen. Dat doen ze op hun eigen manier. God grijpt toch niet in. Zo dachten ze. Maar de profeet kondigde aan, dat God binnenkort zou ingrijpen. Hij is er wel degelijk. En Hij laat Zich niet negeren. Nabij is de Dag van de HERE! Stil! Zwijg voor het aangezicht van de Here HERE! Stil! Weet wel: de HERE komt! Stil! Aandacht voor die Dag van het gericht. Dat betekent de ondergang.

Huiverende stilte

Ze hadden het druk met hun bedoe-
ning. Ze wilden genieten van hun welvaart. Daar hadden ze recht op, die was welverdiend. Voor God was geen tijd. Aan Hem schonken ze geen aandacht.

Stil! Beef voor het aangezicht van de HERE.
Ze konden geen woord meer uitbrengen. Ze waren met stomheid geslagen. Het oordeel zou hen treffen. Gods gericht kwam over **Israël**. Ze hadden er niet mee gerekend, dat de HERE er is. Daarom zou Hij hen straffen. Zo meteen. Het is om van te schrikken. Ook vandaag.
Wat hadden ze toen een grote

M meditatief

mond. Wat waren ze zelfverzekerd. Ze leefden alsof God niet bestond. Totdat Hij kwam. En ze wisten niets meer te zeggen. Ze hadden ook niets te zeggen.

Om stil van te worden

De Dag des HEREN is de dag van het oordeel! Dat mogen we niet vergeten. We zijn gewaarschuwd. We kunnen niet leven, alsof Hij er niet is. We kunnen de dag van Christus' komst niet voor ons uitschuiven. Hij komt er aan. God zal Zich laten gelden. Hij is er. En Hij komt ook in Zijn toom, dan zullen er velen zijn, die zich onder de bergen willen verschuilen en door de heuvels bedekt wensten te zijn. Liever dan de komst van de grote Dag mee te maken. Maar wie nu zijn heil zoekt bij de Here Jezus die is geborgen als Gods toorn ontbrandt. Want God heeft het oordeel op Hem doen neerkomen. Goede Vrijdag was voor Hem een dag van verlatenheid. een dag van benauwdheid, een dag van angst en duisternis. Als we bij Hem schuilen, dan hebben we rust.

ZIJN WIJ GODS MEDEWERKERS? 1

M. van Veelen

Schriftstudie

Vooraf

Geef de Schrift ons aanleiding om onszelf 'medearbeiders van God' te noemen? Deze vraag wil ik in twee artikelen beantwoorden. In het eerste geef ik de stand van zaken weer rond deze uitdrukking in het gangbaar spraakgebruik en in 1 Kor. 3 : 9. In het tweede plaats ik de uitdrukking 'Gods medewerkers' naast vergelijkbare uitdrukkingen uit de Brieven van Paulus. Dan kan het antwoord gegeven worden.

1. Gangbaar spraakgebruik

De bekende ds. D. van Dijk heeft in de dertiger jaren een boek geschreven over de roeping van christenen in gezin, staat en maatschappij. Het boek is vrij populair geworden. Het had de bezielende titel *Gij zijt Gods medearbeiders*. Ik heb het gevoel dat die titel een eigen leven is gaan leiden. Zo kon en kun je het horen in preken en toespraken en lezen in kerkbode-artikelen en dergelijke publikaties: 'Gij zijt Gods medearbeiders!'

Vanzelfsprekend wordt deze slagzin nooit gebruikt in verband met Gods werk van onze verlossing. Daarvoor zijn we er te zeer van doordrongen dat we geen zucht aan onze zaligheid kunnen toedoen. Ons heil bewerkt de HERE alleen, in zijn genade. En die genade zou geen genade meer zijn als wij daarin ook maar voor het minste meewerkten. Wie zulke medewerking leert drijft de dwaalleer van het synergisme. En zulk synergisme is door alle gereformeerden altijd terecht bestreden.

In onze **kring** worden wij medearbeiders van God genoemd in ver-

band met onze taak in deze wereld met het oog op de komst van Gods **koninkrijk**. Immers, in onze gezinnen worden kinderen geboren die het getal van de burgers van dat rijk volmaken. Onze woorden en onze wandel wil de Here gebruiken om de lof van zijn Naam te verbreiden.

Ook in verband met onze bredere cultuuropdracht **krijgen** we vaak de titel Gods medearbeiders. Bij K. Schilder is de term Gods medearbeider een van de meest kenmerkende als samenvatting van de plaats van de gelovige in Gods verbond en in de wereld.'

2. Inconsequent spraakgebruik

Het spreekt vanzelf dat aansporingen om het evangelie te verbreiden en naar Gods geboden te leven mijn hartelijke instemming hebben. Wij zijn geschapen en verlost om God te dienen op alle terreinen van het leven. Ik meen echter, dat we de Bijbel op de klank af citeren als we onze menselijke activiteiten meewerken met God noemen en als wij onszelf als medearbeiders (laten) betitelen. Het lijkt me dat het bekende boek van ds. D. van Dijk door zijn titel **spraakbeder**vend heeft gewerkt. Evenals het woordgebruik van K. Schilder en andere gereformeerde voorgangers. En dat is niet ongevaarlijk, want onzorgvuldig gebruik van schriftwoorden kan verkeerd verstaan van de Schrift in de hand werken.

3. Merkwaardig spraakgebruik

Merkwaardig is, dat wij gereformeerden, de aanduiding '**medewer-**

ker' in de menselijke sociale verhoudingen slechts moeizaam hebben kunnen accepteren. In personeelsadvertenties van allerlei bedrijven werden halverwege de jaren '50 arbeiders plotseling **productie-medewerkers** en kantoorbedienden werden administratieve **medewerkers**. Ik herinner me preken uit die tijd waarin deze inflatie van het woord medewerker als vrucht van revolutie, als staaltje van **gezagsondermijning** en als in strijd met het vijfde gebod werd gelaakt. Van dezelfde preekstoel werden de geliefde gelovigen overigens onbekommerd als Gods medearbeiders aangesproken. Natuurlijk waren de bewuste dominees wars van elk gebrek aan eerbied jegens de Here! Deze inconsequentie van trouwe gereformeerde voorgangers die het gebruik van 'medewerker' in het maatschappelijke leven afwezen, maar wel de gelovigen Gods medearbeiders noemden, is mijns inziens te verklaren vanuit hun veronderstelling dat de Schrift zelf ons met deze benaming voorgaat; en wel met name in de bekende tekst 1 Kor. 3 : 9: Want Gods medearbeiders zijn wij. Dat is stellig de mening geweest van ds. D. van Dijk toen hij de titel voor zijn boek koos. En zo zal het ook bij de andere gereformeerde voorgangers (geveest) zijn. Daarnaast is het mogelijk dat de gewide klank van de bijbeltekst een verschil suggereert tussen medewerker en medearbeider. Zulk een verschil is echter fictief. Medearbeider is exact hetzelfde als medewerker of... collega. Ik denk dat de gangbare uitdrukking, Gods medearbeiders, in gereformeerde **kring** in feite alleen kan bestaan bij de gratie van een verouderde bijbel-

vertaling, die aan deze benaming een zekere wijding schijnt te geven. Geen mens zou er toch over piekeren een gelovige – zelfs niet een zo grote als Paulus – 'Gods collega' te noemen. Daarmee is de vraag die ik in deze artikelen stel in feite al beantwoord.

4. Wat staat er in 1 Kor. 3 : 9?

1 Kor. 3 : 9 luidt in de vertaling NBG '51: Want Gods medearbeiders zijn wij; Gods akker, Gods bouwwerk zijt gij. De Statenvertaling leest: Want wij zijn Gods medearbeiders... Overigens beperken de kanttekeningen bij de Statenvertaling deze titel tot een kleine groep: 'Namelijk die dienaars van Gods Woord zijn'. En verder doen de kanttekenaren erg hun best om de indruk van synergisme zoveel mogelijk te vermijden en menselijke pretenties zoveel mogelijk in te dammen: '(medearbeiders) namelijk die onder God aan de bouw der gemeente mede arbeiden als werktuigen, die God heeft geliefd daartoe te gebruiken, hoewel het voornaamste werk van Hem komt en de bekwaamheid dezer werktuigen ook zelfs van Hem komt; 2 Kor. 3 : 5, 6'.

De door mij gecursiveerde woorden geven de indruk dat de statenvertalers zelf enige nattigheid voelden. Daarop wijst ook hun verwijzing naar 2 Kor. 3 : 5, 6, waardoor het 'mede' wordt afgezwakt en de afhankelijkheid van de Here wordt onderstreept. Toch waren de statenvertalers kennelijk zo zeer van overtuigd dat Paulus zichzelf en Apollos Gods medearbeiders noemt, dat ze meenden niet anders te mogen vertalen.

Hadden zij daarin gelijk?

Wanneer Paulus had geschreven: 'wij zijn medearbeiders met God' (Grieks: theooi) was er geen keuze mogelijk. Dan was de weergave zoals we die in de Statenvertaling en bij het NBG '51 aantreffen, de enig mogelijke. Deze formulering is in het Grieks zeer goed mogelijk en ligt eigenlijk meer voor de hand als

men wil zeggen medewerker met God.

Nu staat er echter: wij zijn medewerkers van God (theou). Deze formulering laat meer betekenissen toe. Heeft het 'van God' betrekking op het medewerker zijn of slaat het op Paulus en Apollos? Anders gezegd: bedoelt de apostel dat hij en Apollos met God meewerken (betekenis A)? Of wil hij zeggen: wij zijn collega's van elkaar in dienst van God (betekenis B)? Er is ook een variant op B mogelijk. Het 'van God' geeft aan dat Paulus en Apollos eigendom van God zijn: als slaven van God zijn wij collega's van elkaar (betekenis B*). Beide betekenissen, A en B, zijn mogelijk, maar daarvoor ligt nu juist B iets meer voor de hand. Echter, de woordvolgorde van de zin pleit daar weer tegen. Letterlijk staat er namelijk: 'Van God zijn wij medewerkers'.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat de eerste woorden van 1 Kor. 3 : 9, want Gods medearbeiders zijn wij, te weinig argumenten opleveren om de doorslag te geven voor één van de twee betekenissen, A of B. Grammaticaal zijn beide mogelijk.

De volgende woorden, Gods akker, Gods bouwwerk zijt gij, geven evenmin uitsluitsel. Het 'Gods' betekent hier in ieder geval niet 'met God mee', maar 'eigendom van

God'. Dat zou het dichtst komen bij betekenis B*, maar de betekenis van 'Gods' hoeft in dezelfde zin niet driemaal precies dezelfde te zijn.

Om een verantwoorde keuze uit de grammaticaal mogelijke betekenissen van de uitdrukking 'Gods medewerkers' te kunnen maken, zullen we verder moeten kijken dan de woorden van 1 Kor. 3 : 9. En wel naar het gebruik van medearbeider en synoniemen bij Paulus en naar het tekstverband van 1 Kor. 3 : 9 en dergelijke teksten. Daarover de volgende week.

¹ Het meest recent werd hierop gewezen door H.J.D. Smit in zijn bekende opzet in de GSEV-publikatie: *Toekomst voor gereformeerde organisaties* (Barneveld 1994), onder meer op p. 97. Zie ook George Harinck: *De Reformatie, weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven 1920-1940* (Baarn 1993), onder meer p. 145, 308, 350.

zoekt u een pastoraal evangelisatieblad?
zoekt u een blad om zelf te lezen, voor opbouw van uw geloof?
zoekt u een blad om door te geven omdat er een boodschap in staat, de boodschap van het Evangelie?
zoekt u een blad om aan jongeren te geven, omdat ze anders misschien zo gauw de band met het geloof kwijtraken?

Denkt u dan eens aan de Elisabethbode!
Het evangelisatieblad van de jaren '90.

Voor een proefnummerinformatie:

Stichting Elisabethbode
Postbus 2
7260 AA Ruurlo
tel. 05735-233

211 21 125

Wandelen met God

Dat is ook de reden waarom ik het wel belangrijk vind deze bundel

aan te kondigen. Je kon trouwens hier nauwelijks doorsnee-preken verwachten. Vorig jaar kwamen Smits opmerkingen in de publiciteit, waarbij hij klaagde over de prediking in de vrijgemaakte kerken. Tegen die achtergrond neem je zo'n bundel met extra aandacht ter hand.

Ik zal proberen precies aan te geven waarin het aparte ligt van deze preken. Mijns inziens ligt dat in een nogal spannende mix van typisch klassiek gereformeerde elementen met trekken die ontleend zijn aan de meer angelsaksische reformatorische traditie.

Aan de ene kant dus typisch klassiek gereformeerde elementen. Ik vind die vooral in de tekstbehandeling en de uitleg. De prediking in de gereformeerde traditie heeft altijd haar kracht gezocht in een nauwkeurige behandeling van de tekst. Verklaring en uitleg zijn altijd hoofdmomenten geweest in de prediking binnen onze traditie. Die elementen zijn duidelijk bij Smit terug te vinden. Hij verwijst vaak terug naar de tekst. En je merkt dat hij nauwkeurig met de tekst is bezig geweest (ja, ook de Hebreeuwse en Griekse). Soms krijg je als hoorder ook nog een brokje woordstudie of vertaaloverwegingen mee. Hier zie je hoe Smit nadrukkelijk in de lijn staat van de traditie waaruit hij voortkomt. En hij wil daar ook duidelijk in staan.

Aan de andere kant zijn er trekken in zijn preken, die uit een andere reformatorische stroming voortkomen. De meer angelsaksische tak. Voor het gemak breng ik dat maar even simpel op één noemer. Smit noemt in zijn woord vooraf ook de

God komt naar ons toe. In dat teken staat heel de geschiedenis vanaf het begin. Daarin laat Hij Zijn hart spreken. Want Hij komt als een Vader naar ons toe. Als een God die zijn liefde kwijt wil in onze levens. Dat heeft Christus laten zien. Juist in Hem zien we God recht in het hart. God heeft hart voor de mensen. En dat is iets dat we zoveel mogelijk mogen doorgeven.

Een prekenbundel over het hart van God

Onder die titel Het hart van God gaf ds. H.J.D. Smit van Amsterdam-Zuid/West een bundel preken uit. In het najaar van 1993 hield hij een serie preken rond het thema 'Wie is God?' En zoals dat wel vaker gaat: de prekenreeks maakte iets los in de gemeente. De mensen wilden graag vasthouden wat er gegeven was. En zo kwam de vraag naar publikatie.

Ds. Smit schrijft dat hij alleen onder grote pressie gehoor heeft willen geven aan die vraag. En dat begrijp ik. Zo'n prekenbundel is iets anders dan een preek publiceren om in de kerkdienst voorgelezen te worden. In het laatste geval komt de preek op de juiste plaats tot klinken. Maar een preek die je leest buiten de kerkdienst om, daar is iets vreemds mee aan de hand. Zo'n preek is losgesneden uit het verband waarbinnen hij alleen maar tot z'n recht kan komen. De samenkomst van de gemeente is weg. De stem van de prediker is weg. Het zinsverband van de liturgie is weg. Wie thuis in zijn stoel een preek overleest is met iets heel

onnatuurlijks bezig. Het is niet meer dan een geamputeerde preek. Ik stel dat nadrukkelijk even voorop. Ds. Smit snijdt het zelf ook aan in zijn ten geleide. En wie zich dit niet realiseert kan gemakkelijk fouten begaan in zijn beoordeling. Moeilijk dus, zo'n bundel bespreken.

Maar het is om nog een andere reden moeilijk. In de preek sta je nl. niet alleen voor het bediende Woord van God. In de preek is de persoon van de prediker ook altijd sterk aanwezig. Niet alleen het hart van God gaat open in de preek, ook het hart van de dominee. Of hij dat wil of niet, de dominee geeft veel van zichzelf bloot in de preek. En dat geldt ook voor deze preken. Dat maakt beoordeling extra moeilijk. Want beoordeling van de preek lijkt zo gauw beoordeling van de prediker te worden. Ik probeer dat onderscheid goed vast te houden. Maar al met al blijft het een hachelijke zaak zo'n bundel te bespreken.

Een spannende mix

Het zijn geen doorsnee-preken, die ds. Smit in deze bundel uitgeeft.

namen van o.a. Stott, **Packer** en Lloyd-Jones. En ik vind dat dat terecht is. Je proeft in zijn preken iets van een geestelijke beademing die je ook bij deze mannen aantreft. Het is niet zo gemakkelijk om dat precies onder woorden te brengen. Maar zelf zou ik zeggen dat hun stijl zich kenmerkt door een sterke persoonlijke vroomheid, die een vitaliserende invloed heeft op wie er kennis mee maakt. Het is een geestelijke kracht die iets aanstekelijks over zich heeft. Bij deze mannen heeft dat te maken met de overtuiging dat je al predikend het evangelie van God als het ware bemiddelt door je menselijke persoonlijkheid. Ik vind dat bij Smit soms duidelijk terug.

En dat is een element, dat op die manier in de gereformeerde traditie in ons land niet sterk tot ontwikkeling gekomen is. De nadruk op een zuivere uitleg en tekstbehandeling kon zich bij ons soms wel eens ontwikkelen in de richting van een sterk op het tekstverstaan gerichte prediking, waarin de persoonlijke omgang met God minder duidelijk uitdrukking vond. Bij Smit merk je heel duidelijk, dat hij bij mannen als Stott en **Packer** gevonden heeft, waar hij uit putten wil om de gemeente op te wekken. Zij mag en moet toegang **krijgen** tot het hart van God. Het levert een soort preken op die een bepaalde geladenheid hebben. Er zit een gedreven enthousiasme achter.

Getuigenis

Vanuit deze achtergrond zou ik deze preken willen typeren als een soort getuigenis. Je ziet als het ware een prediker voor je staan die zelf gegrepen is door Christus. En hij zou niets liever willen dan iedereen datzelfde meegeven: gegrepen te zijn door Christus. Als je dat leest zit daar iets in dat je aangrijpt. Ik denk ook, dat elke prediker dat navoelt. Als je op de preekstoel staat, dan weet je zeker dat het **evangelie** de enige kracht tot be-

houd is. En je zou willen dat die kracht op staande voet ook openbaar werd in de kerk.

Maar er zijn ook tegenkrachten werkzaam. Er zijn weerstanden, er is aanvechting in de duivel, er is in het hart van de hoorders zoveel dat tegen dat evangelie ingebracht wordt. En hoe ga je daar mee om, als prediker?

In alle voorzichtigheid wil ik opmerken dat ik dit niet het sterkste punt vind in Smits preken. Als ik mij probeer te verplaatsen in de geest van zulke hoorders, dan zou ik bij sommige preken gezegd hebben: 'Prachtig dominee, ik wou dat het zo ook voor mij waar was. Maar...' Bij sommige preken vind ik, dat Smit die moeite bij de hoorders te weinig peilt. Zijn golf lengte is soms, denk ik, iets te hooggestemd. Soms peilt hij wel de tegenstem, maar is er dan ook weer in een paar woorden klaar mee (de preek over 1 Tim. 4 : 4, 5). Gelukkig is dat niet in alle preken het geval. De preken over Ez. 37 en Joh. 1 : 47 hebben me juist op dit punt erg aangesproken. Hier vond ik ook die pastorale aandacht voor de worsteling die je als gelovige zo vaak kunt hebben. 'Here, ik geloof, kom mijn ongeloof te hulp.' Dat is toch ook vaak de manier waarop je in de kerk zit.

In alle bescheidenheid zou ik dit punt in Smits aandacht willen aanbevelen. Ik realiseer me tegelijk, dat dit gedeeltelijk ook een opmerking is die zich, over het hoofd van Smit heen, richt tot de mannen bij wie hij zulke stimulerende ontdekkingen deed. Maar daar zit meer aan vast dan in dit artikel aan de orde kan komen.

Voorlopig

De preken van Smit hebben het in zich om mensen sterk aan te spreken. Ook in hun geamputeerde vorm. Tegelijk zou ik Smit in overweging willen geven deze huidige vorm als voorlopig te beschouwen. Er is sprake van een duidelijke mix

in zijn aanpak. Misschien kun je ook spreken van een wederzijdse bevruchting. Maar die uitwisseling is duidelijk nog niet **uitgekristalliseerd**. Theologisch niet (dat heeft te maken met het punt dat ik hierboven aansneed). Maar ook op het punt van de vormgeving niet. Je ziet dat Smit (onder invloed van zijn nieuwe bronnen?) de klassieke preekstructuur (thema en verdeling) losgelaten heeft. Daar **zijn** inderdaad goede argumenten voor. Maar hij heeft zich nog niet de feeeling voor structuur verworven die nu juist in die angelsaksische traditie zo sterk is. Structuur en aanpak zijn bij Smit nog sterk intuïtief. Dat brengt in de preekopbouw soms een wisselvallig karakter. Maar dat zijn punten die op deze plaats wat minder van belang zijn. De lezer die hier zoekt hoe hij contact kan krijgen met het hart van God, vindt genoeg. Want Smit (**s**)preekt groot over God.

N.a.v. ds. H.J.D. Smit, *Het hart van God, 10 preken*, Uitg. De Vuurbaak, Barneveld, 96 blz.

VERANTWOORDELIJKHEID

Achtergronden

Aan dit inzicht bijeen diverse conclusies gekoppeld te kunnen worden.

- Het belet ons om van de confessie op de wijze van het confessionnalisme een laatste woord te maken.
- Het veroorlooft ons om naar nieuwe woorden in nieuwe situaties te zoeken.
- Het verhindert ons om de confessie als tijdgebonden 'verklaring van gevoelens' in het museum op te bergen.²

Vorige week bespraken we het feit, dat de kerk van Christus zich niet alleen mag, maar wel degelijk ook behoort te presenteren als Christus' katholieke kerk-ter-plaatse. Dat betekent immers o.m. dat men zich door niemand anders dan Christus geroepen weet tot de concrete zondagse samenkomst van de gemeente.

Bovendien spreekt men daarin uit dat ook de andere kinderen van God ter plaatse tot deze samenkomst geroepen worden.³ Want het is en blijft een diepe ongerijmdheid, dat op één plaats twee of meer kerken van Christus zich presenteren. Dat mag eenvoudig niet, omdat de kerk van Christus de verdeeldheid niet als eigenschap of kenmerk kan bezitten. Zij wordt naar haar aard als kerk van Christus getypeerd door eenheid en katholiciteit.

Wij weten maar al te goed, dat wat niet mag gebeuren, desondanks gebeurt. Dat is niet alleen óns verdriet – het is de smartenweg van de Heilige Geest.

Laten wij twee tegenover elkaar samenkomende gemeente-bijeenkomsten voor dit moment gemakshalve A en B noemen. Wanneer beide

Wij zijn mensen van korte duur en vele dingen liggen buiten ons bereik. Dat geldt ook voor onze verantwoordelijkheid. Wij kunnen terzake van de gang van Christus' kerk op aarde slechts een beperkte verantwoordelijkheid dragen.

De last van de eeuwen behoeven wij niet te torsen.

De gang van de wereldgeschiedenis ligt niet voor onze rekening. Niemand van ons bevindt zich in de troon van de wereld. Wij mogen geloven en belijden, dat aan onze Heer en Eigenaar reeds eeuwen de eer wordt toegebracht voor zijn universeel bewind. Eens komt de dag dat wij met Hem over alle schepselen zullen regeren (antw. 32 HC-slot).

Onze verantwoordelijkheid beperkt zich tot onszelf, ons gezin, de gemeente waarvan wij leden zijn, het kerkverband binnen ons taalgebied en onze uitstraling naar buiten.

Een geweldig terrein – wanneer wij het vanuit onszelf zien. Een uiterst beperkt gebied – in het kader van de geschiedenis van kerk en wereld.

Binnen dit beperkte gebied van onze primaire verantwoordelijkheden stuiten wij voortdurend ook op de weerbarstige realiteit van de verdeeldheden en de splitsingen van kerken en kerkleden. Die moeilijke, hinderlijke, pijnlijke en beschamende situatie reist met ons mee. Wij trachten daarop enigszins greep te krijgen door onze bestudering van de historische achtergronden, onze overwegingen rondom de zakelijke geschilpunten, onze inspanningen om ons in te leven in de gevoelsmatige onderstroom van de taaie meningsverschillen, ons persoonlijke gemeenschappelijk zoeken naar beslechting van de ge-

schillen etc.

Naarmate 'partijen' van huis uit meer aan elkaar verwant zijn, des te pijnlijker blijkt het effect van de verdeeldheid te zijn. Wij denken heel concreet aan de verdeeldheid tussen mensen die dezelfde Bijbel en belijdenis als wij liefhebben en daarnaar hun geloof en leven willen reguleren.

Wij worden in dit opzicht in deze eeuw met situaties geconfronteerd waarvan onze vaders in de zestiende eeuw zelfs niet in hun meest bange nachten hadden kunnen dromen. Het 'tien keer gereformeerd' zou voor hen een raadselachtig woord geweest zijn. Aan dit feit zouden diverse culturele, politieke en theologische beschouwingen vastgeknoopt kunnen worden. Wij zullen daarvan op dit moment afzien.' Het gaat ons nu om dit ene feit, dat wij niet in staat zijn greep te krijgen op onze actuele kerkelijke situatie in dit Nederland, wanneer wij deze situatie uitsluitend zouden willen typeren met behulp van de termen die artikel 29 NGB ons aanreikt.

Tot goed begrip: wij willen geen afscheid nemen van de confessionele woorden 'ware kerk' en 'valse kerk'.

Wij achten deze woorden onmisbaar bij de betrachting van onze verantwoordelijkheid in onze eigen dagen en met het oog op de toekomst. Maar daarmee is niet gezegd dat artikel 29 NGB ónze dagen heeft voorzien en in alle behoeften van ónze tijd kan voorzien. Dat is nog nooit de pretentie van enig confessioneel geschrift geweest. De wijsheid van de Heilige Geest is niet uit voorraad leverbaar. Zij wordt slechts gevonden in de presente omgang met God.

Christus hebben (h)erkend in het bijeenroepen van zijn gemeente, zullen zowel A als B zich presenteren als Christus' katholieke kerkter-plaatse.

Doet één van beide dit niet, dan verklaart men zichzelf tot sekte of tot religieuze vereniging voor ingewijden of tot denominatie-met-specialiteit.

Dit betekent dat beide kerken zichzelf aanspreekbaar achten op haar naam 'katholieke kerk van Christus'. En dat het derhalve onvoorstelbaar is, dat A en B elkaar gedurende langere tijd niet aanspreken. De liefde van Christus en de godsvrucht moeten hen daartoe dringen. Daaraan zullen wijzelf en de anderen onderkennen dat wij God liefhebben, wanneer wij elkaar zoeken. Immers, zolang wij eigen en elkaars pretentie serieus nemen, hebben wij elkaar toch wel het een en ander te vragen en wellicht ook aan elkaars adres het een en ander te klagen. Maar wij weten ons aan elkaar verplicht tot rekenschap en tot het zoeken naar beterschap in de chronisch-zieke verhoudingen.

Uit dergelijke samensprekingen zal onder Gods zegen een collectieve kennis van ons tekortschieten tegenover elkaar te voorschijn komen alsook een gemeenschappelijk gebed om

- verlossing uit onze collectieve onmacht;
- genezing van de wonden die zijn aangebracht en
- vergeving van de oneer, die wij in het persoonlijke en publieke leven onze Here Christus hebben aangedaan.

Voor dergelijke ontmoetingen hebben wij geen (rode, gele of groene) etiketten resp. naambordjes nodig, die (rechtstreeks of in de verte) ontleend zijn of herinneren aan artikel 29.

Onze directe bron en norm vinden wij in de eerste zin van artikel 27 NGB.

Wij schaffen artikel 29 niet af als een verlopen paspoort. Wij willen graag ons laten aanspreken op het 'ware-kerk-zijn'. Wij begeren van

andere kinderen van God te mogen horen wat zij van het werk van Christus in deze tijd hebben verstaan. Ook willen wij graag vernemen wat deze anderen van de taal van hun eigen confessie verstaan, wanneer die confessie hen en ons aanspreekt over het 'juk van Christus' en de realiteit van de 'vervalsing' van de kerk.

Het zal alsdan vanzelf blijken dat ook wij aan onze gesprekspartner(s) het een en ander te vragen hebben terzake van het verleden en te waarschuwen hebben met het oog op de toekomst. De vragen van en aan de Chr. Gereformeerde Kerken zullen duidelijk verschillen van de vragen van en aan de Ned. Geref. Kerken. En dan hebben wij nog niet eens gesproken over de Gereformeerde Bond in de Ned. Hervormde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten. Mochten wij wegen kunnen vinden om elkaar op goede, zinvolle wijze te woord te staan, dan zou daaruit onder de

zegen van God veel goeds kunnen voortkomen: verootmoediging, herkenning en bemoediging. En dat alles als een stukje gemeenschappelijke toeëigening van het heil, dat wij in Christus, het Hoofd van de christelijke kerk, ontvangen hebben.

¹ Over de beperkte reikwijdte van art. 29 NGB schreef ik eerder in dit blad (13 nov. 1993; 69, 115v.).

² Het niet onderscheiden van deze aspecten geeft allerlei verwarring. Een voorbeeld daarvan vinden wij in de bijdrage van R. Janssens in het debat dat binnen de GPIC is gevoerd op 29 okt. 1994 (*J & P*, 31/9, nov. 1994, p. 5v.).

³ Wij zwijgen nu nog van de plaatsgenoten van deze kerkleden: 'God dan verkondigt, met voorbijzien van de tijden der onwetendheid, heden aan de mensen, dat zij allen overal tot bekering moeten komen' – Hand. 17 : 30.

STICHTING AFBOW

De stichting Afbouw te Kampen stelt zich ten doel de beoefening van de gereformeerde theologie te bevorderen door met name te helpen bij de financiering van proefschriften ten dienste van promoties aan de Universiteit te Kampen.

Voor haar inkomsten is de stichting geheel aangewezen op giften van meelevende kerkleden.

Inlichtingen worden graag gegeven door het bestuur:

C. Trimp (05202-14869),

B. Kamphuis (05202-26248) en

J.G. de Kimpe (05202-16384).

Giften, die fiscaal aftrekbaar zijn, worden graag ingewacht via bankrekeningno. 63.18.36.934.

ten name van Stichting Afbouw

p/a Hoefblad 4

8265 GM Kampen.

Postrekening van de Credit Lyonnais Bank te Kampen: 806552.

PRAKTISCH GELOOFWAARDIG

A.L.T. de Bruijne

Loonstra over de Bijbel 1

Kunnen er fouten in de Bijbel staan? Of dingen waar wij het niet mee eens zijn? Volgens de één kan dat nooit. Volgens een ander wel, maar alleen aan de rand. Weer een ander ziet de Bijbel er vol van. Maar er zijn er ook die zeggen: zo'n vraag verraadt dat je de Bijbel verkeerd leest. Bij een goede manier van lezen doe je iets met die eventuele fouten. Die laatste richting gaat de Christelijke Gereformeerde predikant dr. B. Loonstra op in een kortgeleden verschenen boek.¹ In drie artikelen wil ik op Loonstra ingaan.

Hermeneutische achterstand

Loonstra pleit er in dit boek voor om de Bijbel meer relationeel te lezen. Niet alleen de tekst van de Bijbel, maar ook de persoon van de lezer krijgt ruimte. Daarom neemt hij de vragen en moeiten serieus waar mensen bij de omgang met de Bijbel tegen aan lopen. En ook houdt hij er rekening mee dat ieder met de Bijbel omgaat binnen zijn eigen context. De cultuur waarin je leeft en de situatie waarin je verkeert, kun je niet tussen haakjes zetten, al zou je dat willen. Daarom gaat hij na hoe de Bijbel goed kan landen in onze context.

Loonstra meent dat de gereformeerde theologie een hermeneutische achterstand kent. Hij schreef dit boek om deze in te lopen. Op wat hermeneutiekis, kom ik in een volgend artikel terug. Hier is het voldoende om het begrip in te vullen als: de bezinning op het verstaan van de Bijbel.

Op al deze punten ben ik het met Loonstra eens. De manier waarop

zijn inhaalmanoeuvre verloopt, vind ik weliswaar niet sterk. Maar in een volgend artikel wil ik aanwijzen hoe de Bijbel zelf en de filosofie duidelijk maken dat een relationeel gebruik van de Bijbel nodig is. Omgang met de Bijbel hoeft niet los te staan van de tijd, de cultuur en de situatie waarin je leeft. Om misverstanden te voorkomen meld ik ook, dat Loonstra's hermeneutische inhaalmanoeuvre niet het geloof in de Bijbel als Gods Woord ter discussie stelt. Dat is voor hem het uitgangspunt. Daarom noemt hij de Bijbel principieel geloofwaardig. Zijn onderzoek start bij de problemen die je met die overtuiging in de praktijk van de omgang met de Bijbel tegenkomt. Het gaat hem om de praktische geloofwaardigheid van de Schrift.

Stuurlui in het diepe

Nu staan de beste stuurlui aan wal. Enige bezinning op dat spreekwoord kan bij een beoordeling van Loonstra's boek geen kwaad.

Achtergronden

Zijn visie staat in ten haaks op de gangbare opzicht-meerde overtuiging. Als ik eerlijk ben, vind ik zelfs dat hij behoorlijk in de buurt komt van het rapport God met ons (met latere nuances) binnen de (synodaal) Gereformeerde kerken. Enkele voorbeelden maken dat duidelijk. Genesis 1 tot 3 kun je ook niet letterlijk uitleggen. Heeft David Goliath wel gedood? Is Israëls verovering van Jericho en Ai wel historisch? Zulke verhalen kunnen iets van sagen en zelfs mythen hebben. Verder moet de positie van de vrouw in huwelijk en kerkelijke functies vandaag misschien wel anders zijn dan uit de Bijbel volgt. In het algemeen kan de Bijbel iets letterlijk bedoelen, terwijl het voor de geloofwaardigheid toch nodig is dat wij het overdrachtelijk opvatten. Iets kan bijbels waar zijn, en tegelijk historisch onwaar.

Vergelijk dat laatste met de leus 'wel waar, maar niet echt gebeurd': het verschil is in principe niet groot. En ook moet het te denken geven wat H.M. Vroom schrijft in zijn overzicht van de ontwikkelingen rond het schriftgezag in de (synodaal) Gereformeerde Kerken: '...door andere opvattingen op enkele punten, vooral Genesis 1-3 en "de vrouw in het ambt" werd het oude interpretatieschema doorbroken'.²

Dit maakt het gemakkelijk om Loonstra's concretisering aan de kaak te stellen, en telkens aan te wijzen hoezeer hij afwijkt en een gevaarlijke weg op gaat. En de kritiek moet hem ook niet bespaard blijven. Om in het onderwerp verder te komen én omdat je binnen het raam van de gereformeerde be-lijdenis niet alles voor een alge-

meen forum mag zeggen. Maar zodra je Loonstra's problematiek en bedoelingen herkent, zul je meer moeten doen en ook zelf daarop ingaan.

Loonstra is een stuurman die op het schip van de gereformeerde theologie springt. We kunnen vanaf de veilige wal vaststellen dat hij ernaast sprong en in het diepe terecht komt. Maar wie springt zelf ook?

Sterke ketting

Loonstra schreef een knap en inhoudrijk boek. De manier waarop hij het opgezet heeft, geeft het overtuigingskracht. De verschillende onderdelen grijpen in elkaar als de schakels van een ketting.

De eerste schakel vormt een presentatie van de problemen waarop je stuit bij de omgang met de Bijbel. Daarna analyseert hij de manier van bijbelgebruik die in gereformeerde kring gangbaar is. Hij noemt die 'letterlijk-historisch' en stelt dat het startpunt ervan ligt in de tijd van de humanisten en de reformatoren van de 16e eeuw. Bij deze methode gaat het erom wat de schrijver met een tekst heeft willen zeggen. Hij betoogt dat de letterlijk-historische methode de genoemde problemen niet helpt oplossen, maar juist onbarmhartig aan het licht brengt.

Een derde schakel voegt hij toe door een andere wijze van bijbellezen te tekenen: de overdrachtelijke of metaforische. Die vind je al bij Origenes en eigenlijk nog eerder bij de rabbijnen. Bij deze methode gaat het niet zozeer om wat de schrijver met een tekst heeft bedoeld als wel om wat wij er vandaag mee kunnen. Historisch ogen de bijbelwoorden kunnen een vorm van beeldspraak zijn. Op indirecte manier tonen ze wat er gebeurd is. Hij betoogt dat deze methode juist wel een uitweg biedt uit de genoemde problemen.

Maar kun je zo'n methode zomaar gebruiken? Toch wel, zegt Loonstra, en hij onderbouwt dat met de

vierde schakel in zijn ketting. Hij laat zien dat er een groot verschil is tussen de manier waarop de werkelijkheid beleefd wordt in de Bijbel en vandaag. Binnen de bijbelse beleving van de werkelijkheid past die overdrachtelijke methode. Bovendien helpt die om Gods Woord door te vertalen naar onze werkelijkheidsbeleving. Daarnaast gebruikt Loonstra een hedendaags inzicht in het karakter van taaluitingen: deze zijn naar hun aard metaforisch.

Dan is nu toch het hek van de dam! Kun je nu niet alles in de Bijbel overdrachtelijk maken? Wees niet bang, zegt Loonstra met zijn laatste schakel. Deze overdrachtelijke methode moet je heel beperkt gebruiken: alleen als het echt niet anders kan! Daarom bindt hij haar aan drie strikte voorwaarden. In dat kader komt hij terug op enkele problemen uit het begin van zijn boek.

Een goed geschakelde ketting!
Maar hoe sterk is deze ketting als wij eraan gaan hangen?

Zwakke schakels

Bij nadere analyse blijken in Loonstra's ketting de beslissende schakels te zwak. Ik maak dat duidelijk in enkele stellingen die ik in het vervolg onderbouw:

- De problemen bij de omgang met de Bijbel nopen op zichzelf niet tot een ander kader.
- De reconstructie van het bijbels beeld van de werkelijkheid is hypothetisch en omstreden.
- De manier waarop Loonstra gebruik maakt van de 'metafoor' is onhelder en gevaarlijk.
- Loonstra verrekent onvoldoende het beperkte karakter van wetenschappelijke modellen. Daardoor voert hij voor de ogen van gemeentelieden een duel op tussen twee wetenschappelijke totaal-modellen, en suggereert ten onrechte dat hij daarmee hun problemen bij het bijbellezen oplost.

Knelpunten en oplossingen

Loonstra noemt drie soorten knelpunten:

- De Bijbel lijkt soms intern niet te kloppen. Voor welke vijanden kan Kaïn bang zijn geweest? Hoe kunnen de evangeliën zo van elkaar verschillen, bijvoorbeeld rond Jezus' geboorte en opstanding?
- De Bijbel lijkt soms in tegenspraak met archeologisch en historisch onderzoek. Genesis 1 kan geen historische beschrijving van de schepping zijn. En Genesis 6, waar godenzonen met mensen trouwen, lijkt ontleend aan een oude mythe.
- De Bijbel botst soms op onze cultuur. Wij kunnen het geweld in naam van God niet aanvaarden. Evenmin de plaats die de Bijbel aan de vrouw geeft. En wij vinden dat het Nieuwe Testament het Oude niet altijd recht doet, als er iets wordt aangehaald.

Hij poneert dat deze punten onoplosbaar zijn binnen het kader van een puur letterlijk-historische benadering. Daarbinnen ondermijnen ze de geloofwaardigheid van de Bijbel.

Hij is echter te gauw klaar met oplossingen die worden voorgesteld. Enkele daarvan bespreekt hij en wijst hij met argumenten af. Dat moet kennelijk de lezer overtuigen dat er echt geen oplossing bestaat en dat hij dus wel mee moet met Loonstra's volgende stappen. Maar methodisch is dat niet dwingend. Wanneer ik binnen een wetenschappelijk onderzoekprogramma een oplossing van een vraagstelling onderuit haal, is dat nog geen reden om maar buiten dat onderzoekprogramma te gaan staan. Het daagt me vooralsnog uit om met een betere hypothese te komen.

Als Loonstra Van Bruggens mogelijke oplossing (in diens *Christus op aarde*) voor de verschillende geslachtslijsten van Jezus afwijst, is de conclusie merkwaardig dat het

punt dus onoplosbaar is. Hij zou ook zelf een poging kunnen doen, of de vraag open kunnen laten. Bovendien selecteert Loonstra slechts enkele voorgestelde oplossingen. Zo bespreekt hij Van Bruggens overtuigende reconstructie (uit hetzelfde boek) van de situatie op de dag van Jezus' opstanding niet. Maar wel poneert hij dat er tussen de evangeliën in het verhaal van Jezus' opstanding onoplosbare tegenstrijdigheden bestaan. Evenmin werkt hij met het toch gangbare inzicht dat het Nieuwe Testament het Oude soms niet woordelijk citeert, maar alleen de gedachte, of zelfs wat daarin besloten ligt, en dat je van een citaat vaak het bredere verband mag horen meeklinken. Inmiddels problematiseert hij wel de manier waarop het Nieuwe Testament het Oude aanhaalt.

Wetenschappelijk onnodig

Daarbij komt dat deze schakel ook wetenschaps-theoretisch zwak staat. Zelfs al zouden in de Bijbel enkele punten principieel onoplosbaar zijn binnen het kader van een letterlijk-historisch model, dan nog valt het daarmee niet zomaar. In de moderne wetenschapstheorie sinds T.S. Kuhn geldt het inzicht dat een wetenschappelijk model het vaak uithoudt, zelfs bij enkele gegevens die ermee in strijd lijken. In vrijwel alle wetenschappen valt dat aan te wijzen. Zelfs enkele punten in de Bijbel, die deze voor ons besef ongeloofwaardig maken, hoeven wetenschappelijk gezien geen grote gevolgen hebben. Wanneer dat toch het geval is, zijn er meestal twee dingen aan de hand: een **verwetenschappelijke** omgang met de Bijbel en een gebrekkig inzicht in het karakter van wetenschap. Maar, zegt misschien een **kritische** lezer, Loonstra en anderen sommen toch heel wat problemen op! Op een gegeven moment wordt de bewijslast toch te zwaar. Maar is dat zo? Om het aantal **knelpunten** binnen een **letterlijk-histo-**

risch model eerlijk te wegen, zou je het moeten afzetten tegen het aantal punten in de Bijbel waarmee juist dat model ondersteund wordt. Loonstra betoogt dat het letterlijk-historisch model zoals dat sinds de 16e eeuw opkwam, de problemen steeds scherper aan het licht bracht. Maar met evenveel recht is te stellen, dat deze methode juist de historische betrouwbaarheid en de eenheid van de Bijbel overtuigender deed uitkomen dan ooit! Er zijn enkele plaatsen die tegenstrijdig lijken. Maar veel vaker treft de opvalende overeenstemming tussen bijvoorbeeld de evangeliën en zelfs tussen verschillende bijbelboeken uit uiteenlopende tijden. Sommige gegevens lijken niet te rijmen met historisch of archeologisch onderzoek. Maar daartegenover staan veel meer gegevens die wel harmoniëren. Met de toename van onderzoek uit de laatste eeuwen is er meer op tafel gekomen dat de historische betrouwbaarheid van de Bijbel ondersteunt dan ondergraaft. Daarom zijn extreem schriftkritische benaderingen, die nog bestonden voordat deze toename begon, inmiddels vaak verlaten. Zo zijn er ook zaken in de Bijbel voor ons besef 'vreemd' of 'onaanvaardbaar'. Dat hoeft je niet te ontkennen, om daarnaast vast te stellen dat God dezelfde God is, de mens in de grond van de zaak dezelfde mens, en de wereld bij allerlei verschuivingen in wereldbeeld dezelfde wereld. Je kunt je fixeren op het 'vreemde', maar daarmee sluit je je op een onverantwoorde manier af voor de herkenning over de tijden heen. De constanten overheersen. De voormalig **schriftkritische** maar bekeerde theoloog Eta Linneman heeft uit eigen ervaring aangewezen hoe juist dit opblazen van de afstand tot de Bijbel in schriftkritische **kring** nodig is om jezelf te overtuigen dat de oude manier van bijbellezen echt niet kan. Het blijkt vaak een aan enkele punten (zoals het wereldbeeld of de positie van de vrouw) opgehangen vooroordeel.

Maar wetenschappelijk gezien is het nonsens om uit het aantal knelpunten af te leiden dat de letterlijk-historische benadering niet voldoet. Daarmee blijkt de eerste schakel van Loonstra's ketting te breken zodra we onszelf daaraan proberen op te hangen.

Positivistisch

Wat heb ik tot nu toe wel en niet betoogd? Niet dat er geen knelpunten zijn bij de omgang met de Bijbel. Die zijn er wel en ze kunnen je lelijk dwarszitten. Ook als je de herkenbaarheid van de Bijbel voorop stelt, zijn er 'vreemde' punten waar je soms echt niet uit bent. Maar wat ik heb betoogd is dat wetenschappelijk gezien hun aard en hun aantal niet van dien aard zijn, dat ze nopen tot aanpassing van de letterlijk-historische methode. Daarmee heb ik mij niet uitgeleverd aan die letterlijk-historische methode. Misschien zijn er wel andere redenen dan Loonstra aanvoert, om deze te relativiseren. In een volgend artikel kom ik daarop terug.

Omgekeerd betekent het bovenstaande echter ook, dat het wetenschappelijk gezien krampachtig is, om de Bijbel veilig te stellen met een foutloosheids-theorie. Het zou natuurlijk kunnen dat de Bijbel zelf van ons vraagt te geloven dat er geen fouten in kunnen staan. Die vraag laat ik nu nog buiten beschouwing. Maar in de praktijk is het ook vaak een soort wetenschappelijke behoefte om moeiten per se te harmoniseren omdat je bang bent dat anders je theorie valt. En je kunt de 'vreemdheid' van de Bijbel op bepaalde punten geforceerd willen wegnemen om die theorie maar hoog te houden. Wetenschappelijk gezien is dat onnodig. Ten diepste zit daar dezelfde positivistische visie achter als achter de mening dat de historisch-letterlijke methode afgedaan heeft, omdat er enkele knelpunten zijn. Het **orthodoxe** antwoord daarop is vaak een

Niet krampachtig

Op beide punten zie je ook dat wetenschappelijke inzichten op een riskante manier het praktische geloof beïnvloeden. In het ene geval door de suggestie dat het gereformeerde schriftgeloof toch eigenlijk niet meer kan. Heel wat studerende gereformeerde jongeren hebben in hun hart dat gevoel. In het andere geval door de behoefte dit op een krampachtige manier te beschermen. Het effect daarvan is juist omgekeerd: het gevoel dat er iets niet Mopt, wordt sterker. Wie zichzelf overdreven verschanst, wekt de indruk dat hij zwak staat.

Juist wanneer je in de omgang met de Bijbel eerst en telkens weer de betrouwbaarheid en de actualiteit ervan laat bevestigen, kun je het m.i. uithouden wanneer er daarnaast enkele punten blijken die je echt (nog) niet kunt rijmen, of waar je voor vandaag (nog) weinig mee kunt, en waar mogelijk de conclusie moet zijn dat er iets niet klopt. Ik vind het ook wat verhullend als orthodoxe theologen dan spreken van 'oneffenheden'. Of als ze stellen, dat in de tekst die wij hebben wel fouten voorkomen, maar in de oorspronkelijke handschriften (die inmiddels verloren zijn) niet. Laten we dan maar royaal erkennen dat er – voorzover wij dat nu kunnen **beoordelen** – in de marge menselijke vergissingen voorkomen, of punten die – hoe we het ook proberen – voor vandaag nauwelijks meer toepasbaar zijn.

In het volgende artikel proberen we de kracht uit van enkele andere schakels in Loonstra's betoog.

¹ N.a.v. B. Loonstra, *De geloofwaardigheid van de bijbel*, 228 pag, Boekencentrum Zoetermeer 1994, prijs f 35,00.

² H.M. Vroom, 'De gelezen Schrift als pnnicipium theologiae' in: M.E. Brinkman (red.), *100 jaar theologie. Aspecten van een eeuw theologie in de Gereformeerde Kerken in Nederland (1892-1992)*, Kampen 1992, 151.

Driestarren

** Nogmaals 'Vuur en vlam'

In het nummer van 11 maart besprak ik in 'Kerkelijk Leven' het boek *Vuur en vlam*, verschenen onder redactie van dr. R. Kuiper en drs. W. Bouwman. Van de auteurs kreeg ik een reactie. Zij voelden zich persoonlijk aangeklaagd door wat ik schreef onder het kopje 'Verder gesprek nodig'. Daar signaleerde ik, dat de auteurs van het boek meer affiniteit lijken te hebben met de oppositie van de latere 'buitenverbanders' in de jaren zestig dan met de koers die de Gereformeerde Kerken toen hebben gekozen.

Voor die stand van zaken noemde ik twee mogelijke oorzaken. Allereerst de persoonlijke achtergronden van de schrijvers in gezin, gemeente en school. En in de tweede plaats de algemene geestelijke verschuivingen die de laatste jaren zijn op te merken: 'relativering van verschillen, nadruk op compromis, veel discussie, individuele vrijheid, het tussen haakjes zetten of ombuigen van het confessionele spreken over ware en valse kerk'.

De auteurs blijken deze passages te hebben opgevat als een persoonlijke diskwalificatie. Die conclusie is niet juist. Waar ging het mij dan wel om?

Met de vragen die ik stelde wilde ik erop wijzen, dat hun boek en hun beoordeling van de jaren vijftig en zestig z'n achtergronden heeft in heel onze kerkelijke gemeenschap. In dezelfde zin schreef ik een week eerder ook naar aanleiding van de verbreding van Kivive, dat voor 'de ouderen' onder ons zelfbeproeving noodzakelijk is, als we horen hoe jongeren vandaag over 'de kerk' praten.

Het lijkt me een legitieme zaak als wij in onze kerken elkaar de vraag stellen: wat hebben jongeren op dergelijke punten van de vorige generatie meegekregen? En wat hebben ouderen aan de nieuwe generatie meegegeven in onze gezinnen, op onze scholen

en in onze gemeenten? En waar komt de recente kritiek en de onvrede over de 'breuk van 1967' vandaan?

Ook is het m.i. op z'n plaats om bij de verschijning van een belangrijk boek als *Vuur en vlam* de vraag te stellen naar de verhouding tussen dit boek en de recente verschuivingen in onze kerken. Dat is een onderwerp, waarvan ik hoop dat we ons er allemaal *persoonlijk* bij betrokken zullen voelen. En waarbij we m.i. dan ook persoonlijke vragen mogen stellen! Dat zijn reële en noodzakelijke vragen.

Want de beslissingen vallen in de kerkgeschiedenis wel steeds in ieders eigen persoonlijke situatie. Je oordeel wordt altijd om zo te zeggen 'biografisch' bepaald. Je opvoeding en opleiding, de catechisaties die je krijgt en de vorming op een studentenvereniging, de bladen die je leest en de boeken die je bestudeert, de predikanten die je vormen en de discussies die je meemaakt – in heel dat bonte persoonlijke gebeuren wordt over de keuzes die we maken als leden van Christus' kerk beslist. Dat geldt voor (het zij met nadruk gezegd) critici en verdedigers van de kerkelijke koersbepaling uit de jaren '50 en '60.

In de weg van de persoonlijke levensgeschiedenis vallen de beslissingen. Daar wordt ook uitgemakt, wat *wij* weer zullen doorgeven aan een *volgende* generatie. Het lijkt me noodzakelijk en geoorloofd elkaar op dit punt af en toe eens tot enige zelfreflectie op te roepen. Waar kom ik vandaan? Wat zijn de invloeden die ik heb ondergaan? In welke richting beweeg ik me? Wat zijn de keuzes waar ik voor sta? En wat geef ik aan de komende geslachten door?

Laten we daar allemaal op aanspreekbaar zijn en er ook onze persoonlijke achtergrond en ontwikkeling en opvattingen bij in de waagschaal willen stellen!

PARALLEL-STRUCTUREN NAAST HET 'GEWONE' KERKVERBAND

M. te Velde

Kerk in orde

samenwerking van de kerk vermijdelijk. Met andere woorden: we konden een zekere 'boven-plaatselijkheid' en centralisering echt niet missen!

Wat gebeurde er dus? Het kerkelijke samenwerkingsbloed kroop waar het niet gaan kon. Naast het 'gewone' kerkverband kwamen er al snel voor emeritering en zending vervangende samenwerkingsverbanden. Buiten de synodes om, maar in feite wel helemaal *kerkelijk* verbanden voor echt *kerkelijk* werk. En ook boven-plaatselijke georganiseerd, dus toch wel weer met een *beperking* van de vrijheid van de plaatselijke kerk.

Zending in verbrokkeling

Intussen leidde de tendens die ik tekende wel voor vele jaren tot een zekere verbrokkeling. Dat kun je zien aan de structuren voor de zending en die voor de emeritering. De eerste dertig tot veertig jaar na de Vrijmaking omvatten de *parallel*-verbanden op die gebieden niet *alle* kerken in ons land, maar steeds *brokstukken* daarvan.

De groepen van samenwerkende kerken voor de zending hadden tot de jaren 1970 een heel andere indeling dan die van de classes en particuliere ressorten. De ene kerk in Gelderland bijvoorbeeld werkte samen met Assen voor het *Brazilië*-werk, de andere met Kampen voor de zending in Zuid-Afrika. De synode van 1951 (art. 145) had wel uitgesproken, dat de kerken zich in de samenwerking moesten aansluiten bij de indeling in ressorten die in het kerkverband gold. Maar daar hielden ze zich lang niet allemaal aan.

Pas na de breuk van 1967 kwam

Veertien dagen geleden schreef ik over een platform van commissies van beheer in oprichting. Op 6 april jl. is daar een vergadering over gehouden in Nijkerk. Ik vond het een toe te juichen initiatief. Maar ik stelde tegelijk ook de vraag aan de orde: blijkt uit zulke nieuw gevormde structuren niet, dat ons 'gewone' kerkverband op bepaalde punten tekort schiet?

In dit artikel wil ik verder ingaan op de verhouding tussen het 'gewone' kerkverband en de diverse parallel-verbanden die in onze kerken ontwikkeld zijn.

Strijd tegen centralisme

Wat is eigenlijk de achtergrond van de diverse 'schaduw-kerkverbanden' die we hebben? Voor ons in 1995 is het al haast heel gewoon dat we een aantal kerkelijke zaken niet behartigen via het normale kerkverband. Toch is dat niet altijd zo geweest. Om dat te laten zien neem ik u graag even mee voor een kleine verkenning in de geschiedenis van de laatste vijftig jaar. De huidige stand van zaken heeft vooral te maken met onze aanpak uit de eerste jaren na de Vrijmaking. Toen hielden we namelijk nogal rigoureuze opruiming onder de generaal-synodale deputaties. We wilden het risico van hiërarchie zo veel mogelijk afsnijden. De strijd tegen heerschappij van synodes en tegen kerkelijk centralisme stond bij ons hoog in het vaandel geschreven.

Dus moesten synodes zich met zo weinig mogelijk bemoeien. Alles

wat maar aan de zelfstandige plaatselijke kerk kon worden overgelaten, werd daarheen terugverwezen. Vooral de synode van Kampen 1951 maakte zich daar sterk voor. Dat bracht met zich mee, dat een aantal thema's (bijv. *zendingszaken* en de financiële verzorging van emeriti) voor vele jaren van de synode-agenda zijn verdwenen. En het is nog altijd moeilijk om ze er weer op te *krijgen*! De *anti-centraliserings*-gedachte zit er bij ons diep in.

Intussen waren wij natuurlijk van de onderwerpen zelf *niet* af. We konden wel hevig gekant zijn tegen 'deputaten-hiërarchie'. Maar de zending moest doorgaan! En de verzorging van emeriti ook! En zulke zaken gingen de krachten van een plaatselijke kerk te boven. Je kon toch bijvoorbeeld niet elke kerk een eigen zendingsterrein laten kiezen en coachen?

Daarom was op deze en andere gebieden minstens een *gedeeltelijke*

daar verandering in. De zendende kerken stuurden een uitvoerige brief aan alle kerken onder de titel: **Goede orde op het thuisfront?** (1973). **Ze** riepen de kerken op om zich weer te gaan houden aan de richtlijn van 1951. In het verlengde daarvan kwam toen in de herziene kerkorde van 1978 in **art.** 24 de volgende bepaling te staan: 'Wanneer kerken bij het vervullen van deze [zendings-]roepingsamenwerken, zullen zij zich houden aan de indeling in ressorten die voor het kerkverband aanvaard is'.

Zo werd geprobeerd de kerken weer op te richten uit hun verbroekeling. En met goed resultaat. Maar de sinds 1973/1974 op gang gekomen ontwikkeling is op enkele punten nog niet uitgekristalliseerd. De zendingsverbanden lopen wel weer zo veel mogelijk parallel aan de indeling in classes en particuliere synodes. Maar het thema 'zending' is daarmee nog niet overal een onderwerp dat in het 'gewone' kerkverband wordt behartigd, via de gewone kerkelijke vergaderingen.

In sommige delen van het land heeft men zoals bekend zal zijn naast het kerkverband nog steeds een aparte structuur voor de **zendings**samenwerking. Dan is er een soort eigen 'kerkorde' voor het werk, meestal onder de naam 'Akkoord van samenwerking'. Er is een plaatselijke kerk die als 'zendende kerk' optreedt en waar een Speciale commissie (**deputaten-specialisten**, maar dan plaatselijk!) het werk voorbereidt en uitvoert. Er is verder een college van toezicht houdende deputaten uit de samenwerkende kerken. En er is een jaarlijkse of halfjaarlijkse 'algemene vergadering' van afgevaardigden uit de samenwerkende kerken, een soort kleine 'particuliere synode' voor zendingszaken.

Zo lang de situatie zo is, kunnen allerlei zendings-thema's moeilijk op de agenda van de generale synode een plaats krijgen. De generale synode kan moeilijk als overkoepeling dienen voor wat ten dele bin-

nen en ten dele buiten de **kerkverband**-structuur gedaan wordt. De kerken behelpen zich daarom voor het landelijk overleg tot nu toe met een 'College van Samenwerking in zendingszaken'. Dat is voor dit werk het enige overkoepelende orgaan dat we kennen. Willen onze zendende kerken landelijk over allerlei zendings-belangen met elkaar overleggen, dan moeten ze het **dáár** doen.

Emeritering in twee stukken

Een soortgelijke ontwikkeling is er sinds 1944 te zien geweest op het terrein van de emeritering. Vóór de Vrijmaking hadden de kerken een gezamenlijke kas ad **art.** 13 KO., waaruit de uitkeringen werden gedaan aan emeritus-predikanten en aan hun weduwen en wezen. Een deputaatschap van de generale synode beheerde dat. De generale synode bepaalde het beleid en besliste over geschillen.

Na de Vrijmaking besloot de synode van Groningen 1946 geen nieuwe generale kas voor dit doel op te richten. Dat stond in het kader van de 'uitdunning' van de synodale bepalingen. Het was volgens de broeders van toen helemaal niet nodig dat de synode zich met deze materie bezig hield en daar bindende besluiten over nam. Een kerk die een emeritus had of kreeg moest die in eerste instantie zelf onderhouden. Kwam ze geld te kort, dan kon ze zich in de lijn van **art.** 11 KO (steun aan 'hulpbehoevende kerken') tot de classis wenden.

In de praktijk gingen de (meeste) kerken evenwel een andere weg. In synode bijeen besloten ze deze zaak voortaan niet meer samen te behartigen. Maar **nà** de synode zochten de kerken elkaar langs andere wegen toch gewoon weer op. Er ontstonden toen twee samenwerkingsverbanden voor het verzorgen van de emeritus-predikanten. De ene heette 'Stichting Emeritering', de andere 'Samenwerkende Kerken voor de uitvoering van **art.** 13 K.O.' De ene koos de stichtingsvorm en had een bestuur en wat daar bij hoort. De tweede was geen vereniging of stichting, maar had de lichte structuur van een soort 'contact-orgaan' met een 'commissie' als dagelijks bestuur.

Er was tussen de beide organisaties ook verschil in de methode die men hanteerde voor het zeker stellen van de uitkeringen aan emeriti. De Stichting Emeritering werkte met een door de jaren heen vrij stabiel quotum en daarnaast **fondsvorming**. De Samenwerkende Kerken wilden beslist alleen een quotum dat jaarlijks werd vastgesteld naar rato van wat er voor de nabije toekomst nodig was. Dat bedrag kon dus meer variëren.

Deze beide verbanden hebben jarenlang naast elkaar bestaan. Zo goed als alle kerken waren er lid van. Op de synode van Hattem 1972 lag een verzoek van de kerk te Alkmaar om de zorg voor emeriti weer te laten verlopen via een **generaal-synodale kas** met een landelijk quotum. Maar de synode wees dat af. Er was volgens 'Hattem'

Alleen? Graag contact? Doe er iets aan!
De **GEREFORMEERDE KORRESPONDENTIE CENTRALE** probeert mensen tot elkaar te brengen voor **vriendschap/korrespondentie** en **huwelijk**. Vraag de folder aan: GKC, Postbus 40096, 8004 DB Zwolle. De GKC bemiddelt sinds 1987 binnen de Geref. Kerk Vrijg.

niet aangetoond, dat de zorg voor emeriti niet via de bestaande vrijwillige samenwerkingsverbanden of via de regeling voor hulpbehoevende kerken kon plaatsvinden. In dit besluit van 1972 werd duidelijk, hoe moeilijk het is om in onze kerken een zaak die eenmaal op een bepaald spoor is gezet, daar weer van af te **krijgen!** De achterliggende gedachte was nog steeds, dat een synode over zulke zaken geen **bindende** bepalingen mocht maken. Terwijl precies dezelfde kerken in de twee parallelverbanden natuurlijk ook wel degelijk **bindende** bepalingen maakten. Alleen, daar werden ze niet door een generale synode, maar door een 'algemene vergadering' genomen! Bij het voortschrijden van de tijd nam ook hier de bereidheid tot **landelijke samenwerking** weer toe. Na langdurige onderhandelingen kwam het per 1 januari 1990 tot een fusie. De beide groepen kerken richtten samen de Vereniging **Samenwerking** Emeritering op. Daarmee is de zaak van de emeritaatsuitkeringen niet terug op de generale synodes. Maar er is wel weer een samenwerkingsverband, dat (sinds 1 jan. 1995) **alle** kerken omvat. Vergeleken met 1946 zijn we nu dus bijna terug bij af, zowel voor de zending als voor de emeritering! Alleen de stap naar de synode is nog niet weer gemaakt. En het is ook nog maar de vraag, of dat moet. Op die vraag kom ik later terug.

Kerkelijke parallel-verbanden

De zaken van zending en emeritering zijn intussen niet de enige die door ons via parallel-verbanden worden behartigd. Ook voor diverse andere voluit kerkelijke taken kennen we zulke constructies. Ik noem er een paar. En ik geef dan eerst een lijstje van organisaties die niet door particuliere kerkleden zijn opgericht, maar waar rechtstreeks kerkeraden bij betrokken zijn.

- Voor onderlinge uitwisseling, contact en advies over diakonale zaken: de Centrale Diakonale Conferentie, geleid door een organiserend comité. Voorzover ik weet doen alle diakonieën hier aan mee.
- Voor evangelisatie: de Vereniging Landelijk Verband voor Evangelisatie-arbeid. Op een paar na zijn alle kerkeraden lid van deze vereniging.
- Voor evangelisatiewerk in Gent: een **samenwerkingsverband** van vier verantwoordelijken ruim 100 meebetalende kerken met een eigen vergader- en besluitstructuur.
- Voor het werk in militaire legerplaatsen: de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken (CCGG). Een orgaan dat haar werk doet naast een generaal-synodaal deputaatschap voor de geestelijke verzorging van militairen. Zou de CCGG er niet zijn, dan zouden haar taken door het deputaatschap worden verricht.
- Voor steun aan gereformeerde kerken in Spanje: de Commissie Steun Broederschap Spanje, werkzaam onder verantwoordelijkheid van de kerkeraad te Bussum-Huizen.

Uit dit lijstje wordt zichtbaar hoe voor enkele centrale sectoren uit het kerkelijk leven als diakonaat en evangelisatie de boven-plaatselijke **samenwerking** via aparte parallelverbanden plaatsvindt.¹

'Particuliere' parallel-verbanden

Maar met deze categorie zijn we er nog niet. Wij kennen voor allerlei christelijke gemeente-taken ook nog diverse organisaties op basis van particulier initiatief. Ik denk vooral aan de terreinen van de barmhartigheid en de toerusting. De vereniging 'De Verre Naasten' bijvoorbeeld is voor een groot deel eigenlijk ons kanaal voor diakonale hulp naar het buitenland, ons orgaan voor werelddiakonaat in de

goede zin van het woord. Als onze diakenen op tijd een wat steviger landelijke organisatievorm hadden gehad, dan zou waarschijnlijk langs die weg het werk zijn georganiseerd dat nu 'De Verre Naasten' doet. Dan zou direct kerkelijk geregeld en gedaan zijn wat nu indirect kerkelijk kan worden genoemd. En dan zou de barmhartigheid aan verre naasten veel nadrukkelijker en royaler in onze kerkdiensten en ons kerkelijk leven aanwezig kunnen zijn dan nu het geval is!

Iets dergelijks geldt ook voor het terrein van de toerusting. Het toerusten van de gemeente is een volledig **kerkelijke** opdracht. Zie bijvoorbeeld de bekende woorden uit **Matt. 28 : 19** aan de apostelen: '...en leert hen onderhouden al wat Ik u geboden'. Niet alleen het organiseren van catechisaties voor de jeugd is een taak van de kerk. De kerk is ook geroepen om de volwassen gelovigen te 'leren onderhouden', hen verder te brengen in de kennis van de drieënige God en in de dienst aan Hem. Allerlei vormen van toerusting en onderwijs in de gemeente zijn daarvoor denkbaar.

Hoe hebben wij dat nu georganiseerd? Bij ons komt in de kerkelijke vergaderingen hoogstens de catechese aan de orde. En daarnaast de Theologische Universiteit voor de opleiding van predikanten. Zo goed als alle andere vormen van kerkelijke toerusting worden geregeld en ondersteund vanuit **andere**, niet direct kerkelijke structuren. En de kerken kennen ook geen vormen van **samenwerking** op het terrein van de toerusting via bijvoorbeeld provinciale en landelijke vergaderingen en instanties voor dat doel.

Zelfs voor de catechese **kennen** we zulke samenwerking niet. We laten hier alles over aan het particulier initiatief. Is er een groepje auteurs dat het voortouw neemt om een goede catechese-methodete ontwikkelen, dan zijn we daar blij mee. Maar als kerken zetten we

geen enkele stap om op dat terrein samen te overleggen. We steken geen hand uit om bijvoorbeeld de ontwikkeling van een methode te begeleiden en financieel mogelijk te maken. En als er problemen zijn in de catechese, dan is er geen kerkelijk adres waar je terecht kunt. Onze Kamper docent in de *catechetiek*, de heer Hoekzema, moet maar zien hoeveel assistentie hij in z'n vrije tijd verlenen kan.

En wat het andere toerustingswerk in de gemeenten betreft, daar zijn in de laatste eeuw diverse *bovenplaatselijke* structuren voor ontwikkeld. We hebben vier (vroeger vijf) landelijke bijbelstudie-bonden. Die werken allemaal met *landelijke* structuren ten dienste van de toerusting in de *plaatselijke* gemeenten. En dat ieder vanuit hun eigen categorie (man, vrouw, jongere 12-16, jongere 16+). Voor een deel zijn er ook nog tussen-structuren voor het werk in een provincie en in een regio. Er wordt ook nog vergaderd en bestuurd op afdelings- en *kring-niveau*.

Wij zijn zo langzamerhand helemaal vertrouwd geraakt met deze stand van zaken. We weten niet beter of het hóórt zo. Maar kijk er nu eens een beetje van een afstand naar. Dan valt het op dat je eigenlijk ook in die verschillende bonden te maken hebt met een soort 'kerkverband'. Het gaat immers om *bovenplaatselijke* samenwerking ten dienste van de opbouw *van* de *plaatselijke* gemeente. Als de besturen van de *bijbelstudie*-bonden bij elkaar zouden komen om te overleggen over hun gemeenschappelijke belangen en om bepaalde afspraken te maken, dan zouden ze samen een soort 'synode' voor het toerustingswerk vormen.

En dan is er nog een ander opvallend verschijnsel op het terrein van de toerusting. In het midden van de kerken functioneert al jaren het GVI. Voor 85% biedt het GVI ondersteuning aan toerusting die direct ten goede komt aan *plaatselijke* gemeenten.

Als de kerken toerusting voor ouderlingen en diakenen nodig hebben, dan organiseert het GVI die. Direct kerkelijk werk. Maar gedaan (en goed gedaan!) via een particuliere instelling. Een instelling die al jaren overal diverse 'gaten' in onze kerkelijke toerusting opvult. En die in diverse behoeften voorziet, die er in de kerken leven, maar waar we geen eigen kerkelijke kanalen voor hebben. Tot zover de belangrijkste voorbeelden van parallel-verbanden die door de kerken of in het midden van de kerken in stand worden gehouden.

Hoe verder?

De vraag is nu: hoe willen we in onze kerken met deze wijze van kerkelijke en semi-kerkelijke organisatie verder? Er komt in 1995 nog een organisatie-lijn op financieel en beheers-gebied bij. Een platform misschien, of een vereniging. Dat is een goede aanleiding om ons te bezinnen. Zijn dergelijke ontwikkelingen goed? Kan het anders? Moet het anders?

Een simpele optie is natuurlijk, dat we de zaken maar laten lopen zoals ze lopen. De stroompjes *samenwerkings*-drang moeten dan hun eigen bedding maar graven.

Je kunt ook zeggen: laten we alles zo veel mogelijk proberen onder te brengen in de bestaande *kerkverbandelijke* structuren. De 'parallelverbanden' zouden dan op langere termijn allemaal in het 'gewone'

kerkverband moeten worden *ingekaderd*. En overal komen dan *generaal-synodale* deputaten voor: voor diakonaat, voor zending, voor evangelisatie, voor toerusting, en noem maar op.

Mijns inziens zijn geen van beide opties goed. Ook de tweede niet. Men denkt wel eens, dat als een kerkrecht-man over dit soort zaken gaat schrijven, dat hij dan alles onder toezicht van kerkeraden en classes en synodes wil brengen. Argwaan dus alom, zodra je over dit onderwerp begint!

Maar de argwanende lezers kunnen gerust zijn. Het zou naar mijn mening verkeerd zijn als we de zaken lieten lopen zoals ze lopen. Maar het zou zeker net zo verkeerd zijn om de kant op te gaan van alles maar onder synode-bestuur te brengen.

Hoe dan wel? Daarvoor is een verdere analyse nodig van de voor- en nadelen van onze huidige werkwijze. En er is een verkenning nodig naar alternatieven. Volgende week hoop ik daar nader op in te gaan. Het is van belang om daar met elkaar toch maar even de tijd voor te nemen. Hier liggen immers problemen en gevoeligheden die een zorgvuldige bezinning en bespreking vereisen. Maar hier liggen ook interessante nieuwe mogelijkheden!

¹ Tot 1990 kenden we voor evangelieverkondiging onder Hindoestanen in het Rijnmondgebied een apart samenwerkingsverband van kerken uit de classes Hoogvliet en Rotterdam. Intussen is dit in een verband van twee classes overgegaan.

STICHTING WOORD & WERELD
ter versterking van het gereformeerde leven

Zojuist verschenen

De Kerk

kort commentaar op de artikelen 27/28/29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis (Dr. W.G. de Vries/Prof. J. Kamphuis/Ds. J.W. v.d. Jagt)
Prijs f 16,50 per stuk.

Bestellingen Scholma Druk Bedum
Postbus 7, 9780 AA Bedum tel. 05900-13636
of via de boekhandel.

HET GEZIN IN DE KLEM VAN DE INDIVIDUALISERING

M. Wilcke-van der Linden

Samenleving

van de Verenigde Naties aan het gezinsjaar een eigen invulling geven. En dat heeft het Nationaal Comité dan ook gedaan. De spits is in ons land komen te liggen op de gelijkwaardigheid van alle leefvormen. Andere leefeenheden, zoals bijvoorbeeld de homo/lesbische, zouden gelijkwaardig zijn aan het gewone gezin. Het zou een zaak van persoonlijke keuze zijn of een man of een vrouw kinderen opvoeden dan wel dat paren bestaande uit twee mannen of twee vrouwen dat doen. Dat een kind een vader en een moeder heeft, zou niet van doorslaggevend belang zijn. Belangrijker wordt gevonden dat de 'leefeenheid' waarvan een kind deel uitmaakt, veiligheid en liefde biedt. Opmerkelijk is de definitie van het gezin: 'Een leefeenheid waarin kinderen worden verzorgd en opgevoed'. Het gezin wordt in deze definitie gedevalueerd tot leefeenheid, als alle andere. Gedevalueerd omdat, zoals Tweede Kamerlid Van Middelkoop opmerkte, ook in een kippenhok sprake is van een leefeenheid.

Projecten

Wanneer we terugkijken naar het Jaar van het Gezin, zien we dat het ook wel goede dingen heeft opgeleverd. Een van de sleutelwoorden was gezinsondersteuning. Veel projecten waren gericht op opvoedingsondersteuning van gezinnen met jonge kinderen. Met grote inzet hebben deskundigen en hulpverleners aan deze projecten gewerkt. Ook wilde men de positie van gezinnen met problemen verbeteren, met name die van allochtone gezinnen. Verder werden projecten gefinancierd die de betrokkenheid van

In Nederland dreigt het gezinsleven een private aangelegenheid te worden waar de overheid zich niet mee wenst te bemoeien. Mensen die kinderen krijgen en bergen tijd en geld investeren om er waardevolle burgers van te maken, worden behandeld als een soort hobbyisten die net zo goed voor hun lol een hond of een paard hadden kunnen nemen en dus maar zelf overal voor op moeten draaien. De paar voorzieningen die ten goede kwamen aan een goed gezinsleven worden langzaam maar zeker afgebroken: kinderbijslag, bijstandsuitkeringen van gezinshoofden, huursubsidies, onderwijs- en studiefinanciering, gezondheidszorg en tandheelkunde, cultuur- en sportfaciliteiten voor kinderen.

(Elsevier, 3 december 1994)

Op vrijdag 17 maart vond in Den Haag de Nederlandse slotmanifestatie van het Internationaal Jaar van het Gezin plaats. Aan staatssecretaris Erica Terpstra werd het eindverslag van het 'Nationaal Comité voor het VN-Internationaal Jaar van het Gezin' aangeboden en verder werd een groot aantal gezinsjaarprojecten gepresenteerd. Het Jaar van het Gezin is nu formeel afgesloten.

Traditioneel gezin passé

Wat heeft dit jaar nu voor het gezin betekend?

Zoals bekend is over het Jaar van het Gezin veel te doen geweest. De Nederlandse Gezinsraad was evenals de regering aanvankelijk enigszins beducht en gereserveerd, toen de Verenigde Naties het jaar 1994

aankondigden als 'Jaar van het Gezin'. Men vreesde dat die gelegenheid aangegrepen zou worden om een eenzijdig en geromantiseerd beeld van het traditionele gezin te propageren. Men voelde er niets voor het traditionele gezin van vader, moeder en één of meer kinderen in het zonnetje te zetten. Dat past niet goed in deze tijd vond men. Bang was men ook dat na een periode van individualisering het ideaal van de tweezaamheid opnieuw zou worden aangeprezen. Het door de regering ingestelde 'Nationaal Comité' deed deze beduchtheid.

Gedevalueerd tot leefeenheid

Tot grote opluchting mocht men

de man bij de opvoeding en verzorging van kinderen vergroten. Op een nationaal congres over het gezin werd het gezin door veel deskundigen gezien als een plek waar kinderen de warmte en liefde krijgen die ze nodig hebben.

Ideologische gereserveerdheid

Des te opvallender is de ideologische gereserveerdheid van de Nederlandse Gezinsraad ten aanzien van het traditionele gezin. In andere landen zien we de waardering voor het gezin juist groeien. Ook in Amerika, waar grote sociale problemen zijn ontstaan door de vele gebroken en uiteengevallen gezinnen. Daar ziet men het traditionele gezin weer als een hoeksteen van de samenleving. Zo niet in Nederland. De Nederlandse Gezinsraad heeft zelfs geweigerd de Universele Verklaring van de Rechten van het Gezin te ondertekenen. In die verklaring komen uitspraken voor als: 'Het gezin is het fundamentele element van de samenleving'. Ook hier was de Nederlandse Gezinsraad bang dat het traditionele gezin te veel in het zonnetje zou worden gezet.

Gezin is in

Terwijl de Nederlandse overheid en de Nederlandse Gezinsraad hun beleid niet wil afstemmen op het traditionele gezin, laten cijfers en onderzoeken Nederland nog steeds zien als een voornamelijk in gezinsverband levende maatschappij. Zeker negentig procent van het totaal aantal kinderen wordt geboren in een traditioneel gezin. Blijkens een recent onderzoek beschouwt 66% van de jeugd een compleet gezin, met vader en moeder, als de beste plek om op te groeien. We moeten ons dan ook niet laten misleiden door verhalen over het einde van het traditionele gezin. Ook al komen er steeds meer alternatieve gezinsvormen, de meeste Nederlanders maken nog altijd deel uit van

een 'traditioneel kerngezin', en nog steeds erkennen velen dat het leven en opgroeien in een goed gezin van onschatbare waarde is voor het individu en voor de samenleving. De grote aandacht voor probleemgezinnen en problemen als seksueel geweld binnen het gezin, heeft de laatste jaren de idee gewekt dat het gezinsleven per definitie een bron van ellende zou zijn. Maar volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau 'is de bevolking nog steeds in hoge mate gericht op gezinsvorming en investeert hierin in emotionele zin wellicht meer dan ooit'. De mens, hoe geïndividualiseerd ook, kan immers niet zonder sociale verbanden. Wat dat betreft krijgt men meer oog voor de schaduwzijden van de veelgeprezen individualisering: vervreemding en eenzaamheid. Als mensen op zichzelf worden teruggeworpen, worden banden tussen mensen losser en worden mensen kwetsbaarder. Meer en meer wordt erkend, dat veel mensen het helemaal niet op prijs stellen dat ze in volkomen onafhankelijkheid hun eigen boontjes mogen doppen.

Ontmoedigingsbeleid

Helaas wordt in Nederland nauwelijks een gezinsbeleid gevoerd. In Duitsland is het heel vanzelfsprekend, dat de minister voor gezinszaken alle regeringsplannen beoordeelt op de vraag in hoeverre deze het optimaal functioneren van het gezinsleven bevorderen. Hoe anders is dat in ons land. Het paarse kabinet geeft in zijn beleid blijk van een maatschappijvisie waarin de waarde van huwelijk en gezin nagenoeg onbesproken blijft. Van een beleid ter versterking van het gezin is dan ook bepaald geen sprake. Het Elsevier-citaat waarmee dit artikel opent, vormt daar een onthullende illustratie van. Ook het wetsvoorstel om kostwinnersvoorzieningen af te schaffen heeft financiële gevolgen, met name voor gezinnen die van één inkomen moeten rondkomen. De gedachte achter

dit gezinsonvriendelijke wetsvoorstel is onder meer dat men niet langer het thuiszitten van vrouwen wil subsidiëren. Kostwinnersvoorzieningen zouden het gezinsdenken steunen en de economische onafhankelijkheid van de gehuwde vrouw in de weg staan. Niet het gezin, maar het individu moet de basis van de samenleving worden.

Erkenning

De versterking van de positie van het gezin vergt natuurlijk meer dan een gezinsvriendelijk overheidsbeleid. Nodig is een maatschappijbrede erkenning dat het gezin de plek is waar gedragsregels, normen en waarden worden overgedragen. En dat het gezin daarom belangrijk is voor het functioneren van de maatschappij als geheel. Het gezin biedt bij uitstek het klimaat waarbinnen jongeren structuur en houvast vinden, en begeleid kunnen worden op hun weg naar volwassenheid en zelfstandigheid.

Hand in eigen boezem

Het gaat niet aan de volledige verantwoordelijkheid voor de gezinsonvriendelijke individualiserings-tendensen bij de overheid te leggen. Weliswaar bestaat er een sterke lobby voor de ideologische afwijzing van het traditionele gezin, die een onevenredig grote invloed heeft op het overheidsbeleid. We kunnen onze ogen er echter niet voor sluiten dat deze lobby gevoed wordt vanuit de samenleving. Ook in kringen waarbinnen het traditionele gezinsdenken nog niet zo heftig ter discussie staat, verzwakt de weerstand tegen de individualiseringsideologie. Dat gezinsleden over een eigen kamer met audio-apparatuur, televisie, telefoonaansluiting en wat dies meer zij beschikken, is al niet bijzonder meer. Ook wordt het steeds normaler gevonden, dat jongeren zelfstandig gaan wonen, ook wanneer de strikte noodzaak daartoe ontbreekt. Evenmin wordt het onaangenaam gevon-

den, dat de onderlinge economische afhankelijkheid van gezinsleden de laatste decennia sterk is afgenomen. Op zichzelf zijn het allemaal goede zaken, zolang ze als voorrecht worden gezien en aangewend worden ten goede van hen met wie we van Godswege binnen primaire samenlevingsverbanden zijn geplaatst. Volgens het GPV-ac tieplan 'Het gezin welgezind'

krijgt de samenleving steeds meer de negatieve rekening gepresenteerd van de individualisering en moet juist nu het gezin versterkt worden. Ook binnen het overheidsbeleid. Een prima zaak. We weten uit de Bijbel dat het gezin niet te vervangen is door een willekeurige, naar eigen inzicht samengestelde, leefeenheid. Het gezin is tenslotte geen kippenhok.

Klokgelui en hinderwet

Moeten we voortaan een hinderwet-vergunning hebben om de kerkklok te laten luiden? Daarover schreef dr. C.J. Verplanke in *De Wakker* van 17 maart 1995:

In Purmerend staat al zo'n 30 jaar een kerkgebouw, de Taborkerk, in gebruik bij de Samen-op-Weg-gemeente en waarin ook Rooms-Katholieken erediensten houden. Een paar jaar geleden voorzag men deze kerk van een klokketoren met een klok die vóór elke dienst vier minuten werd geluid. Een aantal omwonenden protesteerden hiertegen bij het gemeentebestuur en toen hun protest werd afgewezen, gingen zij in beroep bij de Raad van State.

Nu bepaalt art. 10 van de Wet openbare manifestaties, dat klokgelui ter gelegenheid van godsdienstige en levensbeschouwelijke plechtigheden en lijkplechtigheden, alsmede oproepen tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging (zoals de oproep tot gebed vanaf een moskee) zijn toegestaan, zij het dat de gemeenteraad bevoegd is terzake regels te stellen met betrekking tot duur en geluidsniveau. Er zijn echter nog weinig gemeenten waar deze beperkende bepalingen door de raad zijn vastgesteld. Ook Purmerend had dat niet gedaan, omdat het gemeentebestuur zulks eigenlijk in strijd achtte met de vrijheid van godsdienst zoals die in art. 6 van de Grondwet is vastgelegd. De Hinderwet achtte men dan ook niet van toepassing op het openbare manifestaties.

De Raad van State bleek echter een andere mening te zijn toegedaan.

ook van toepassing op het klokgelui, zij het dat een vergunning niet zo ver mag gaan, dat daardoor het gebruik van de Mok illusoir wordt gemaakt of onnodig wordt beperkt (uitspraak van 27 oktober 1994). De bezwaarden werden daarom in het gelijk gesteld.

Dit betekent, dat alle kerken in den lande kunnen worden geconfronteerd met bezwaren van omwonenden tegen het klokgelui en dat de gemeentebesturen daarvoor dan regels kunnen gaan stellen met betrekking tot de duur en het geluidsniveau.

Op zichzelf is het klokgelui voor de aanvang van een kerkdienst een mooie eeuwenoude traditie. Het is eigenlijk van oorsprong een heidens gebruik, dat diende om er de demonen mee af te schrikken. Van daar dat met name bij begrafenissen de klok werd geluid. Het christendom nam die traditie over en we mogen dankbaar zijn, dat het in onze steeds meer seculariserende samenleving nog steeds wettelijk is toegestaan, de aandacht te richten op kerkdiensten. Zin heeft het klokgelui verder niet of nauwelijks. Geen kerkganger zal door het klokgelui worden bewogen ter kerke te gaan en niet-kerkgangers ondervinden er alleen maar hinder van, als zij op Zondag willen uitslapen en dan tussen 9.00 en 10.00 uur uit hun slaap worden gewekt, met name wanneer zij dicht bij een kerkgebouw wonen. Van die laatste groep zijn nu, na de uitspraak van de Raad van State, wel bezwaren te verwachten. En wat denkt u van christenen die in hun naaste omgeving de luide islamitische gebedsoproep vanaf het toenemend aantal moskeeën moeten aanhoren?

Beroepen te Assen-Zuid: P.J. Trimp te Zoetermeer; te Dokkum, te Lutton en te Brouwershaven: W. Dijksterhuis, kand. te Kampen; te Heemse: G. Treurniet **Azn.** te Waardhuizen; te **Berkel** en **Rodenrijs**, te Capelle **a/d** Ussel (wijk Zuid), te Leens, te Dronten (tweede predikantsplaats, wijk Zuid), te Hoogezand-Sappemeer (tweede predikantsplaats), te Stadskanaal en te Steenwijk (wijk Noord): J.R. Geersing te Lisse **i.c.m.** Voorschoten; te Uithuizen: H. **Pat** huis te Urk; te **Ureterp** en te **Zuid**-hom: A. de **Snoo** te Middelburg; te Byford (Free Reformed Church of **Australia**): W. van der Jagt te Schildwolde.

Aangenomen naar Almelo: J. Glas te Rijnsburg (missionaire dienst op Curaçao), die bedankte voor Goes, Groningen-Zuiden Tilburg; naar **Berkel** en **Rodenrijs**: J.R. Geersing te Lisse **i.c.m.** Voorschoten, die bedankte voor Capelle **a/d** Ussel (wijk Zuid), voor Dronten (wijk Zuid), voor Hoogezand-Sappemeer (tweede predikantsplaats), voor Leens, voor Stadskanaal (wijk Noord) en voor Steenwijk; naar Heemse: G. Treurniet **Azn.** te **Waardhuizen** c.a.

Bedankt voor Assen-Zuid: P.J. Trimp te Zoetermeer; voor Katwijk **i.c.m.** Valkenburg (Z.H.): J. Zwart te Winschoten.

Beroepbaar gesteld door de classis Kampen: W. Dijksterhuis, 2e Ebbingestr. 30, 8261 VW Kampen, ☎ (05202) 2 62 39.

Doctoraal examen: J.R. Douma, A. van **Groos** en J.A. Roose, slaagden voor het doctoraal examen aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Toegelaten: Drs. J.L. **Beuving** is door de classis Grootegast **peremptoir** geëxamineerd en toegelaten tot

de bediening van Woord en sacramenten. Drs. **Beuving** was al beroepen door Kornhom en **Marum**. Bevestiging en intrede vinden plaats op zondag 9 april.

Emeritaat

Op 65-jarige leeftijd is op 9 maart jl. (zijn verjaardag), ds. M. **Brandes** van Hardenberg-Oost met emeritaat gegaan. Op zondag 5 maart hield hij zijn afscheidsprek. De gemeente van Hardenberg-Oost is nu vacant.

Kerkdiensten Ameland

De kerkeraad van Blija-Holwerd belegt dit jaar weer een aantal samenkomsten op Ameland, en wel vanaf 14 april tot en met 29 oktober. De kerkeraad benoemde hiervoor een regelingscommissie en deze roept predikanten, en 'broeders die op Ameland met vakantie zijn', dringend op zich aan te melden voor het voorgaan in deze samenkomsten.

Opgaven worden zo spoedig mogelijk verwacht bij **commissie-secretaris A.A. Sluiter**, Sleedoornlaan 10, 9471 SL Zuidlaren, ☎ (05905) 9 20 49.

Aanmelding nieuwe studenten

De senaat van de Theologische Universiteit te Kampen maakt bekend dat adspirant-studenten, die de propaedeuse 1995-1996 of de vooropleiding klassieke talen 1995-1996 willen volgen, zich vóór 15 april a.s. schriftelijk dienen aan te melden bij de pedel van de Universiteit, Postbus 5026, 8260 GA Kampen. Daarbij moet duidelijk worden aangegeven waarvoor men zich aanmeldt: propaedeuse of vooropleiding.

Repatriëring

Ds. A.J.Th. van der Scheer is met zijn gezin gerepatriëerd uit Irian Jaya. In 1988 werd hij **uitgezonden**

den door de kerken uit het zuidelijk particuliere ressort voor zendingsarbeid in het Zuid-Digulgebied in Irian Jaya, met als standplaats **Kaisah**. Vanaf 1992 heeft hij ook als theologisch docent lesgegeven aan de middelbare theologische school te **Boma**. Ds. Van der Scheer moest repatriëren omdat verlenging van zijn visum onmogelijk bleek. Adres: H. **Schaftstr.** 18, 4333 CK Middelburg, ☎ (01180) 1 22 54.

Nieuwe medewerker voor Geref. Kerkcentrum in Gent?

Het werk binnen het Gereformeerd Kerkcentrum in Gent breidt zich zo sterk uit, dat het wenselijk wordt geacht naast ds. **A.A. Kramer** een tweede man aan te stellen. Dit staat in het jaarverslag van de Zeeuwsch-Vlaamse Gereformeerde Evangelisatiecommissie voor België (ZGEB). Het voorstel wordt op de jaarvergadering van de ZGEB (18 maart a.s.) aan de kerken die het werk in België steunen voorgelegd.

Uit het verslag blijkt verder dat de Gentse gemeente qua ledental stabiel bleef op plm. 60, maar dat het aantal contacten zich uitbreidde, mede doordat in de wijk **Wondelgem** een nieuw project werd gestart door de tijdelijk medewerker Kees Geelhoed. Daarnaast is vermeldenswaard dat de gemeente vorig jaar een nieuwe ouderling en een nieuwe diaken heeft ontvangen. Het werk van de ZGEB wordt gesteund door 104 plaatselijke kerken.

Nog geen tweede medewerker voor Gent

De landelijke vergadering van de Zeeuwsch-Vlaamse Gereformeerde Evangelisatiecommissie (ZGEB) heeft een besluit over een tweede medewerker voor het evangelisatiewerk in Gent (naast ds. **A.A. Kramer**), uitgesteld. Secretaris A. **Souman** meldde dat het bestuur is gevraagd om op de eerstvolgende landelijke vergade-

ring een concreter voorstel te doen met betrekking tot de nieuwe medewerker die in Gent moet komen. 'Het zou een zendingsmedewerker kunnen zijn, maar ook een tweede predikant', aldus **Souman**.

Als alles gaat zoals gepland, zal de 'tweede man' per 1 september 1996 in Gent gaan werken.

De kerken zijn wel akkoord gegaan met een verhoging van het quotum per ziel van f 3,50 naar f 4,25. Het extra geldt wordt o.a. gebruikt voor een **zendingsmedewerker** die nu (tijdelijk) in Gent werkzaam is. Verder is afgesproken dat het quotum in 1997 tot f 5,- per ziel verhoogd zal worden, wanneer er een vaste tweede medewerker zal zijn.

Adreswijzigingen e.d.

Nagele * **Diaconie**: G.R. Boiten, Zuidwesterringweg 24b, 8309 PH Tollebeek, (p. 84).

Groningen-Oost: * **Predikants-weduwe**: mw. L. Jagersma-Aartsema, De Klenckestr. 40, 9402 JK Assen, (p. 40).

Doetinchem: * **Diensten**: met ingang van 2 april jl. worden de erediensten gehouden in het nieuwe kerkgebouw aan de **Slotlaan** 37 te Doetinchem, n (08340) 6 57 82, om 9.10 en 15.30 uur, (p. 102).

Persbericht

Studenten Zilvervakschool
Schoonhoven

Langerak. Voor de studenten aan de **Zilvervakschool** te **Schoonhoven**, dat kerkelijk onder **Langerak** ressorteert, is een contactadres ingesteld voor onderlinge contactoefening en evt. bemiddeling bij het zoeken naar een kostadres. Zij die van plan zijn het komende studiejaar aan de **Zilvervakschool** te gaan studeren, kunnen informatie **verkrijgen** bij de **fam. D.J. Maatkamp**, W. van Langherakelaan 2, 2967 XH Langerak, ☎ (01843) 16 55.

Kort verslag

van de vergadering van het curatorium van de Theologische Universiteit, op donderdag 23 februari 1995

De assessor, **drs. A. Kamer**, opent op christelijke wijze de vergadering, die hij zal leiden i.v.m. ziekte van de president, **ds. C.J. Smelik**. De vergadering is speciaal belegd voor de bespreking van enkele nota's met het oog op voorstellen **aan** de Generale Synode van **Berkel en Rodenrijs** 1996.

2. Het eerste deel van de vergadering wordt besteed **aan** de rapporten van bezoeken die aan de docenten thuis zijn gebracht. Daarna wordt de vergadering voortgezet in aanwezigheid van de rector, prof. dr. J. Douma, en de secretaris van de senaat, prof. dr. J. van Bruggen. Ook prof. dr. M. te Velde en docent **M.E. Hoekzema** wonen de vergadering bij.

3. De vergadering neemt kennis van een brief van prof. dr. K. Veling, waarin hij meedeelt een benoeming te hebben ontvangen tot rector van het **Greijdanus College** te Zwolle. Om die reden is hij genooddaakt zijn arbeid aan de universiteit per 1 september a.s. te beëindigen. Het gevraagde ontslag wordt hem op de meest eervolle wijze verleend onder hartelijke dank voor zijn werk van de afgelopen 23 jaar. Aan de senaat zal worden verzocht curatoren, in overleg met prof. Veling, van advies te dienen over de regeling van diens afscheid en over de tijdelijke en definitieve voorziening in diens vacature.

4. Curatoren gaan akkoord met een voorstel van de senaat inzake de voorzieningen in de sector **Semita** voor de cursus 1995-1996. **Drs. W.H. Rose**, die momenteel een promotiestudie

verricht te Oxford, wordt aangesteld tot tijdelijk docent in de semitische vakken voor genoemde cursus.

5. Aan een nota van de commissie 'stage' over de gevolgen die de toevoeging van een 'stage-aantekening' aan de doctoraalbul zal hebben voor het **praeparatoir** classisexamen, wordt een eerste ronde van bespreking gewijd. Mede op grond van de reacties van de senaat zal de commissie een definitief voorstel voorbereiden.
6. Een senaatsnota over de **praktijk-oriëntatie** in de laatste fase van de studie wordt besproken. De voorgestelde regelingen worden goedgekeurd. De commissie 'stage' zal nu in overleg met de senaat de definitieve rapportage aan de komende generale synode voorbereiden.
7. Een voorstel van de commissie 'stage' voor beantwoording van de vraag van de synode van **Omme** 1993 inzake het **spreekconsent** voor studenten wordt aangenomen. Ook voor deze zaak zal de commissie de rapportage verder voorbereiden.
8. Een nieuw rapport van de commissie 'Statuut en Reglementen', opgesteld na een schriftelijke ronde van bespreking, komt aan de orde. De artikelsgewijze bespreking levert nog enkele knelpunten op. Samen met enkele openstaande punten zullen deze zaken in een laatste rapportage worden verwerkt.
9. Na rondvraag en vaststelling van de volgende (gewone) vergadering op 23 maart a.s. wordt de vergadering op christelijke wijze gesloten.

In opdracht van het curatorium,
P. Schelling, secretaris.